Нобэ Щ1ыхубэ зэкъуэтыныгъэм и махуэщ!

ФИФI ФЫМЫГ1ЭПУД, ФИ I1ЕЙ ФЫМЫГ1ЭПЩКIУ

АДЫГЭ ПСАЛЪЭ

КЪБР-м И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ
ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР

1924 ГЪЭМ И МЭКЪУАУЭГ1УЭ МАЗЭМ И 1 Л1ЫАНДЭРЭ КЫДОК1

№214 (23.372) ● 2016 гъэм щэкIуэгъуэм (ноябрым) и 4, мэрем ● Тхьэмахуэм тхуэ къыдокI ● И уасэр зы тумэнщ ● adyghe@mail.ru adyghepsale.ru

Ди щIыналъэм и зыгъэпсэхуп1эхэм ятеухуауэ

КЪБР-м и I1этащхьэ КIуэкIуэ Юрий КЪБР-м и Правительствэм и Унэм дыгъуасэ щригъэкIуэкIащ республикэм и зыгъэпсэхуп1эхэм я щытыкIэм щытепсэльыхьа зэ1ущ1э.

АБЫ ХЭТАЩ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм и Унафэщ1 **Мусуков Алий**, КЪБР-м щIымрэ мылъкумрэ я I1эхуэхэмкIэ и министрым и къалъэнхэр зыгъэзащIэ **Уянаев Таймураз**, курортхэмрэ туризмэмкIэ министр **Хьэсанэ Ислъам** сымэ, нэгъуэщ1хэри.

- Ди республикэм и зыгъэпсэхуп1эхэмрэ санаторэхэмрэ ятеухуа лэжьыгъэр тхуэмыублэхауэ жыпIэ хъунущ. Нэгъуэщ1 псалъэ къыхуэгъуэткъым абы теухуауэ. Абыхэм фейдэ къытхуахьыркъым, хокIуэдэж, ахъшэ къридлэжьыфыну, абыхэм зедгъэужьыным зыхуэзфIэкIхэм я мылъку къыхедгъэлъхьэфыну щытами, - жиIащ КIуэкIуэ Юрий.

I1эхур зытетым тепсэльыхьащ КъБР-м и Правительствэм и Унафэщ1 Мусуков Алий.

- Къэбэрдей-Балъкъэрым и зыгъэпсэхуп1эхэмрэ санаторэхэмрэ 2015 гъэм къриубыдэу щыIащ цIыху мин 300-м щIигъу. Ар куэдкъым. Лъэпощхьэпо нэхъыщхьэр 1930 - 1960 гъэхэм ауха унэхэр жьы зэрыхъуарщ, къанэ щымыI1эу зэгъэпэщыжьын хуейуэ. Зыгъэпсэхуп1эхэр иджырей техникамрэ унэльащIэхэмкIэ щIэрыщI1эу узэдыжьын хуейщ, ауэ, ди жагъуэ зэрыхъунщи, мылъкур къыз1эрыдэмэщIэкIым къыхэкIыу абы дыхунэсыркъым, инвесторхэри а I1эхум къытухэшэркъым, - жиIащ Мусуковым.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щIымрэ мылъкумрэ я I1эхуэхэмкIэ и министрым и къалэнхэр зыгъэзащIэ Уянаев Таймуразрэ къыхигъэщащ ди щIып1эм щIыпIэ санаторэхэм я щытыкIэр зэрекIэкIуэпар. Я1ыныкъуэхэр зытет щIыр иджыри къызыдэсым ухуэныгъэхэм ирапхакъым, хэти банкхэм щэсып1эу ираташ, нэгъуэщIхэм я щIым и гъунапкъэхэр здынэсыр убзыхуакъым.

- Къэбэрдей-Балъкъэрым и зыгъэпсэхуп1эхэмрэ санаторэхэмрэ зэхъуэкIыныгъэшхуэхэр щегъэкIуэкIын зэрыхуейр нал1эщ, - жиIащ КIуэкIуэ Юрий. - Къыхэзгъэщыну сыхуейт дызытепсэльыхьхэр зи нэIэ щIэт I1эхущIап1эхэм я лэжьыгъэм зыри зыщIэрымыкIыр. Щ1ым и дэфтэрхэр хьэзыркъым, гъунапкъэхэр убзыхуакъым, нэхъыбэр щIыхуэм щIигъэнащ, зэман дэкIмэ, ахэр хэкIуэдэжьыпэнущ. Правительствэм пщэрылъ хузощI щIапхъэр махуипщIым кърибыдэу иубзыхуну. Къэбэрдей-Балъкъэрым и зыгъэпсэхуп1эхэр ди къэралым щынэхъыфIхэм ящыщу щытащ. Нэгъабэ къалэн ящысщIат зыгъэпсэхуп1эхэмрэ санаторэхэмрэ я I1эхур зытетыр зэхагъэкIыну, ауэ абы зыри къикIакъым. Сыт атIэ министерствэр, акцэ зыIыгъэм я зэгухьэныгъэр щIыщIэр? Лэжьыгъэр зымыгъэкIуатэр ар зи къалэнхэрамэ, абы епха I1эхущIап1эхэм я гъэпсыкIэр хъуэжьын зэрыхуейм дегупсысынщ, - жиIащ республикэм и I1этащхьэм.

ЖЫЛАСЭ Замир.

Дыззрыгушхуэ спортсменхэм я1уощI1э

Щ1экIуэгъуэм и 3-м Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и I1этащхьэ КIуэкIуэ Юрий КъБР-м и Правительствэм и Унэм щ1ауш1ащ дунейпсо, европэ зэхьэзэхуэхэм щытекIуа ди спортсменхэм.

ЗЭ1УЩ1ЭМ хэтащ КъБР-м спортымкIэ и министр **Хъущт Аслъэнбэч**, Къэбэрдей-Балъкъэрым и Олимп комитетым и гъэзэщIакIуэ директор **Зарецкий Александр**, «Динамо» спорт зэгухьэныгъэм КъБР-м щIи1э и къудамэм и унафэщIым и къуэдзэ, «Грин Хилл» спорт клубым и унафэщ1 **Джэданэ Залым**, бгырыпх бэнэкIэмкIэ, грэпплингымкIэ, панкратионымкIэ, тхэквондомкIэ, дзюдомкIэ зэхэта зэпеуэхэм нэхъ I1ыхьу къыщыщIэкIахэмрэ абыхэм я тренерхэмрэ.

- Мы олимп илъэсыр спортым и I1ыхьыкъэкIэ ди республикэм хуэфIащ. Бразилием фIы дыдэу зыкъыщагъэлъэгъуащ Мудрэн Беслъэнрэ Джэду I1ныуаррэ, - жиIащ КIуэкIуэ Юрий. - Гуапэщ Олимп джэгуэхэм щывгъэлъэгъуа зэфIэкIым дуней псом ц1эрыI1уэ фызэрыщыщIар. ИщхьэкIэ къыщыхэзгъэща щ1алитIыр щ1алэгъуалэм щапхъэ зэрахуэхъуам шэч хэлъкъым.

Иужьрей илъэсым зы1эрывгъэхьа текIуэныгъэмкIэ сынывохьуэхъу, си фIэщ мэхъу ахэр фи екъуэлIныгъэхэм я къежьап1эу зэрыщытыр, адэкIи дывгъэгушхуэну си гуапэщ. Дыщогугъ, илъэсипл1 дэкIмэ, къыкI1эльыкIуэ Олимп джэгуэхэм я ужькIэ, фи ц1эхэри Налшык мы гъэм къыщыхэз1уаха Олимп Щ1ыхьым и аллеем щытратхэну. Зыщ1вмыгъэгъупщэ къыдэкIуэтей ныбжьыщIэхэм я гъуэзу фызэрыщытыр. Фэ абыхэм щапхъэ зэрыфтрахыр спортым и закъуэкъым, атIэ ахэр кI1эльоплъ фи хьэлщэнми, фи дуней тетыкIэми.

Зэ1ущIэм КIуэкIуэ Юрий спортсменхэм саугъэтхэр щаратащ икIи я гъусэу сурэт зытригъэхащ. Урысейм и Олимп Комитетым и унафэщI Жуков Александр къыбгъэдэкIыу КIуэкIуэ Юрий фIыщIэ тхылъ къритыжащ Заруцкий Александр. АбыкIэ республикэм и I1этащхьэм фIыщIэ къыхуащIу араш Олимп джэгуэхэм хэта ди щ1алэхэм я зэфIэкIым папщIэ.

МЗЭКУУ Къанщобий.

Щ1ыхубэ зэкъуэтыныгъэм и махуэм ирихьэл1эу Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и I1этащхьэ КIуэкIуэ Ю. А. и хъуэхъу

Къэбэрдей-Балъкъэрым щ1ипсэухэу пщI1э зыхуэсщIхэ!

Щ1ыхубэ зэкъуэтыныгъэм и махуэмкIэ си гуапэу сынывохъуэхъу.

А гуфIэгъуэм дэ дигу кьеГъэкIыж граждан зэкъуэтыныгъэм, жылагъуэр зэкъуэзыгъэувэ фIыгъуэ нэхъыщхьэхэр гъэбыдэным мыхьэнэшхуэ зэрал1эр. Зэкъуэтыныгъэр тхъуэмэфэщ, л1ьапкъ хабзэхэмрэ гурыщIэхэмрэ дахуэсакъымэщ зэп1эзэрыту я1экIэ дыщыкIуэтэфынур. Дыззкъуэувэным дытригъэгушхуэу, ди Хэкур нэхъ I1ыхь, къарурфIэ, зэпымыIуэ зызыужь къэрал зэрытщIыным дыхущIигъэкъуу а махуэшхуэр сыт щыгъуи щрет.

Фэри фи унагъуэхэми насып, мамырыгъэ, фIыгъуэ, еф1экIуэныгъэ фи1эну си гуапэщ.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и къэрал наградэхэр тыным и I1эхукIэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и I1этащхьэм и Указ

ЕхъулIэныгъэшхуэхэр зэра1эм икIи илъэс куэд л1андэрэ хьэлэлу зэрылажьэм папщIэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Щ1ыхь тхыл1ыр етын

Зеущэ Хьэмид Мухьэжид и къуэм - Бахъсэн къалэ округым и щ1ынал1э администрацэм хабзэхъумэ органхэм я1ол1эжьэныкIэ и управленэм и унафэщIым

КIарэ Iэсият Хьэрэталий и пхъум - Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Архив къулыкъущIап1эм и унафэщIым и къуэдзэм

Эндреев Мэгъэзалий I1эбубэчыр и къуэм - Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Жылагъуэ кI1эльпл1акIуэ комиссэм и унафэщIым;

щIэ л1ьап1эхэр я фIэщIын:

«Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Щ1ыхь тхыл1ыр етын»

Шумахуэ Владимир Сэлмэн и къуэм - «Гущэхэм я Къэбэрдей-Балъкъэр республикэ театр» къэрал щэнхабзэ кI1эзонэ I1эхущIап1эм и унафэщIым, художественнэ унафэщIым,

«Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щ1ыхь зиI1э и журналист» ц1эр

Баронин Александр Василий и къуэм - «Прохладненские известия» газетым и редакцIэ» муниципальнэ кI1эзонэ I1эхущIап1эм и корреспондент нэхъыжьым,

«Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щэнхабзэмкIэ щ1ыхь зиI1э и лэжьакIуэ» ц1эр

Терушкинэ Еленэ Ефим и пхъум - Налшык къалэ округым и «ГуэздджэхэмкIэ сабий школ №91» щIэныгъэ гуэдзэн щрагъэгъуэт муниципальнэ кI1эзонэ I1эхущIап1эм и егъэджакIуэм,

«Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм физкультурэмрэ спортымкIэ щ1ыхь зиI1э и лэжьакIуэ» ц1эр

Этезов Хъусей Мусос и къуэм - I1ащхьэмахуэ муниципальнэ районым «Сабийхэмрэ ныбжьыщIэхэмрэ спортым и олимп л1эужьыгъуэхэм щ1ихуагъасэ школ хэха» сабийхэм щIэныгъэ гуэдзэн щрагъэгъуэт муниципальнэ I1эхущIап1эм алыдж-урым бэнэкIэмкIэ и гъэсакIуэм-егъэджакIуэм,

«Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щ1ыхь зиI1э и экономист» ц1эр

Бекъалды Хьэзиз Хьэбил и къуэм - «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм инвестицэхэмрэ зыужьыныгъэмкIэ и агентствэ» акционер зэгухьэныгъэ зэ1ухам и генеральнэ директорым.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и I1этащхьэ КIУЭКIУЭ Юрий

Налшык къалэ
2016 гъэм щэкIуэгъуэм и 3-м
№140-УГ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и ХэхакIуэ комиссэм хэтхэм я I1эхукIэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и I1этащхьэм и Указ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Конституцэм и 81-нэ статьям и «к» пунктым тету, «Урысей Федерацэм и Щ1ыхьхэм хэхыныгъэхэмкIэ я хуитыныгъэхэмрэ референдумым хэтыну я1э хуитыныгъэмрэ къызэгъэпэщыныкIэ щэсып1э нэхъыщхьэхэм я I1эхукIэ» Федеральнэ законым и 22-нэ, 23-нэ статьяхэм, «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и ХэхакIуэ комиссэм и I1эхукIэ» Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Законым и 5-нэ статьям я1ыкъ иткIэ **унафэ сощI**:

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и ХэхакIуэ комиссэм унафэ къ1эщIтэхэм ящыщу хэгъэхьэн:

Джэш Вячеслав Мыщэ и къуэр
Джаппуев Мусса Хьисэ и къуэр
Егоровэ Галинэ Федор и пхъур
Мэкъуауэ Аслъэн Владимир и къуэр
Мэрщэн Борис Исмэхьил и къуэр
Нало Николай Залым и къуэр
Шэджыхьэщ1э Юрий Ахьмэдхъан и къуэр.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и I1этащхьэ КIУЭКIУЭ Юрий

Налшык къалэ
2016 гъэм щэкIуэгъуэм и 2-м
№139-УГ

Нэщ1эбжьэкIэ имыухын папщIэ

I1ащхьэмахуэ районым и щIынал1э администрацэм и I1этащхьэ Уянаев Казым иригъэкIуэкIащ терроризм п1эщIэтыныгъэ муниципалитетым комиссэм и з1ущ1э.

ОПЕРАТИВНЭ щытыкIэр егъэфIэкIуэным, Щ1ыхубэ зэкъуэтыныгъэм и махуэр щагъэл1ап1экIэ терроризмэмрэ экстремизмэмрэ екъэл1а щ1эпсаджагъэхэр къэмыгъэхъуным, щ1ыхуэм шынагъуэ къэтемыгъэхьэным ятеухуа я зэхьэхьэм къриухэл1ащ Урысейм и МВД-м и районым I1эхущIап1эм, Урысейм и ФСБ-м и Управленэу КъБР-м щыI1эм и Тырныауз къалэ I1эхущIап1эм, Урысейм и ФСБ-м и Управленэу КъБР-м щыI1эм и хабзэхъумэ I1эхущIап1эм я унафэщIхэр, прокуратурэм и лIыкIуэхэр, транспортым, гъэгу хозяйствэм, налогэмкIэ I1эхущIап1эм я лIыкIуэхэр, къалэ, къуажэ жылагъуэхэм я I1ятащхьэхэр.

Зэ1ущIэм докладэр щащIащ Урысей МВД-м и I1эхущIап1эу I1ащхьэмахуэ районым щыI1эм и унафэщI Баттаев Мусльим, щIынал1э администрацэм и I1ятащхьэм и я1пэ къуэдзэ Афашоковэ Раисэ сымэ.

Зэ1ущIэм апхуэдэу щытепсэльыхьащ медицинэм, егъэджэныгъэм, щэнхабзэм, спортым я I1эхущIап1эхэр терроризмэм щыхъумэнымкIэ зэфIэгъэкIыпхъэхэм. Абыхэм я1пкъ иткIэ пщэрылъ пыухыкIахэр зыхуэфащэ I1энат1эхэм я унафэщIхэм хуагъэуващ.

ТАРИМ Алисэ.

Урысей Федерацэм и Щ1ыхьыщхуэщ

Хабзэ хъуауэ. Щ1ыхубэ зэкъуэтыныгъэм и махуэм ирихьэл1эу Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым щрагъэкIуэкI щ1ал1эхэмрэ хъыджэбзхэмрэ паспортхэр етыным теухуа гуфIэгъуэ зэхыхьэхэр.

ИДЖЫРЕЙ зэ1ущIэм кърихьэл1ащ КъБР-м и Парламентым и Унафэщ1 **Егоровэ Татьянэ**, абы и къуэдзэ **Жанатаев Сэлим**, КъБР-м и Парламентым Щэнхабзэмкl1э, жылагъуэ граждан I1ахуущIап1эхэм зегъэузыныкIэ, щ1ыхубз хъыбарегъащIэ I1эхущIап1эхэмкIэ и комитетым и унафэщI **Пащты Борис**, КъБР-м щыI1э МВД-м I1эпхъуэшапхъуэхэм я I1эхуэхэмкIэ и управленэм и унафэщIым и къуэдзэ **Зэгъэщтокъуэ Мурат**, «Налшык» жылагъуэ телерадиокомпанием и генеральнэ директор **Вэрокъуэ Владимир** сымэ.

«Хабзэ хъуауэ, гуфIэгъуэ махуэшхуэхэм ирихьэл1эу законхэр къыдэзыгъэкI орган нэхъыщхьэм и унэм зэ1ущIэхэр къыщызэрагъэпэщ щ1ал1эхэмрэ хъыджэбзхэмрэ я1пэу паспортыр етыным теухуауэ. Ар фэ балигъ фхъуэу зэрыхуежьам и щ1ыхьэтщи, апхуэдэ п1ал1ъэ гъуэзэджэмкIэ сынывохъуэхъу», - жиIащ къызэхуэса нэхъыщхьэхэм яхуэгъэзэуэ Егоровэ Татьянэ.

Къэпсэлъэм къыхигъэщхьэкIащ щ1ал1эхэмрэ хъыджэбзхэмрэ иджыпту я1пэу ират документыр ахэр тхыдэ хьэлэмэт зиI1э къэралым и ц1ыхуу зэрыщытым зэридамыгъэр икIи апхуэдэ гуфIэгъуэр Щ1ыхубэ зэкъуэтыныгъэм и махуэм зэрырихьэл1ар. 2005 гъэм щегъэжьауэ я1ол1эп1э а махуэм и л1ьабжьэр куущ икIи ар къыщохьэ л1ьапкъ зэмыл1эжьыгъуэхэм къахэкIауэ, дин зэмыл1эжьыгъуэхэр я1ыгъуэ къэралым щыпсэуахэр зэкъуэузэу хэкум и щхьэхуитыныгъэр къыщызэрагъэпэща епщыкIубланэ л1ыщIыгъуэм и пэщIэдзэм.

«Ди къэралым л1ыхъужьныгъэкIэ гъэнщIа и тхыдэм дэ къару кьытхелъхьэ. Ауэ тхыдэр сыт хуэдэ I1эху инхэмкIэ мыгъэнщIами, къэралым адэкIи зиужьыныкIэ ар щэсып1эжьым, ди блэкIар иджырей щ1эблэхэм я зэфIэкIымкIэ щIамыгъэбыдэмэ. Нобэ фи къалэн нэхъыщхьэр феджэныщ, щIэныгъэ зэвгъэгъуэтыныщ, фи зэфIэкIым хэвгъэхъуэныщ, къэралым и къэкIуэнум папщIэ зывужьныщ. Сэ шэч къытесхьэркъым Урысейм екъуэлIныгъэ инхэр кьызэрыпэщытым икIи апхуэдэ екъуэлIныгъэщIэхэр кьэзыхьэм я я1пэ сатырым сытым дежи фьхэтыну, «Урысей Федерацэм и ц1ыху» ц1эр вгъэпэжу фекIуэкIыну сыныввохъуэхъу», - жиIащ Егоровэ Татьянэ.

Мы зэхьэхьэм кърагъэблагъа Вэрокъуэ Владимири апхуэдэ псалъэ гуапэхэм къапищащ: «Хуабжьу псоми сынывохъуапсэ. Сэ ордену, наградэу сиI1э псори щI1эстынт нобэ фи пIэм ситын, фщIыгъуу паспорт къеЙысхьн папщIэ».

ГуфIэгъуэ зэхьихьэр Урысей Федерацэм и Къэрал Гимныжьк1э зэхуащIыжащ. Адэкl1э школакIуэхэр КъБР-м и Парламентым зыщгъэзэпIыхьащ, иужькIэ КъБР-м и законхэр къыдэзыгъэкI и органым и унафэщIхэм ящыгъуу фэеплъ суратхэр зытрагъэхащ.

КъБР-м и Парламентым и пресс-I1эхущIап1э.

Гуфl1эгъуэм фыхэтыну фрагъэблагъэ

Къэбэрдей уэрамым тет «Победа» кинотеатрым и гупэм деж нобэ сыхьэт 14-м щIдзэнурэ гуфIэгъуэ зэхьихьэхэр щекIуэкIынущ.

Абдеж дыдэм сыхьэт 18.00-м щызэхэтынущ Урысей киномэ и фестиваль. Къалдзэхэри хъэщIэхэри махуэшхуэр вгъэлъэпIэну фрагъэблагъэ.

Налшык къалэ администрацэм и пресс-I1эхущIап1э.

Иджыри къэс мащIэкъым «ЩэкIуэгъуэм и 4-м дгъэлъап1эр сыт хуэдэ махуэшхуэ»? - жаIэу щIэупщIэхэр. Куэдым иджыри къалъытэ ар Зэгурыгъэныгъэмрэ зэкIужьныгъэмрэ я махуэу. Апхуэдэу, щэкIуэгъуэм и 7-р зэрахъуэкIаеу щытащ 1996 гъэм. Ауэ УФ-м и Президентым и Указкl1э 2005 гъэм большевизмэм я зэманым «Октябрь Социалист РеволюцIэ Иныл и махуэу» щытар «Щ1ыхубэ зэкъуэтыныгъэм и махуэ» хъуащ, л1ащIыгъуэ зыбжанэ и пэкIэ щэкIуэгъуэм и 4-м Урысейм щекIуэкIа I1эхукъэм тращIыхьри.

АрщхьэкIэ, а гуфIэгъуэри уафэм кьехуэхакъым: ар пащтыхь Романов Алексей и унафэкIэ я1эгъуэауэ щытащ икIи большевизкъм властыр я1эрыхьэху къэралым щагъэл1ап1эащ. Араущи, тетыгъуэ зы1эрыхьэм тещIыхьауэ зэм тхыдэм хагъэкIыу, зэми хъэгъэхьэжу къэгъэзэгурыкIуащ.

1612 гъэм Урысейр щытыкIэ хьэлъэм иту ирихьэл1ащ. Илъэс зыкъом хъуауэ къэралыр зэриишхуэ» щ1эр и1эу тхыдэм хьихьа л1ьэхъэнэм. Ар псом я1пэу кьыхэкIат щхьэусыгъуэ тIым: православнэ члисэр зэрызэгъэкIамрэ Рюриковичхэ я тепщэныгъэр зэриухамрэ. Псом хуэмыдэу Урысейр къаруужьащ зыщIар члисэр зэрызэкIащIэкIат. Ар абы удын хьэлъэу къыитехуат. ЕтIуанэ щхьэусыгъуэр къызыхэкIар л1эщIыгъуэ зыкъомкIэ тепщэгъуэр зыIыгъа Рюриковичхэ я тетыгъуэр зэриухат ещанэ щIыпIэхэм. Икли къагъуэташ: Польшэм щыщу «Гжедмитрий» щ1эр зиI1у тхыдэм хьихьар Москва къашащ дзэшхуэ щ1ыгъу. Абы Урысейр езым и унафэм щ1этыжу икIи и I1ухуэхэр зэриг1экIужьу псэуным и телъхьэкъэ зэгуигъэпащ. Литературэ тхыгъэхэм къызэрыхэщ1ымкIэ, псом хуэмыдэу ихъу-ипкIыт адыгэхэм къатехуькIа икIи а зэманым пщ1эшхуэ зиIа Черкасскэ Дмитрий (Къанщауэ): «Пащтыхь нэпщIым и блигу щ1аувэхэр си бжэщхьэIу кьеэгъэбзэкъуэнкъым!» Мыарзэныныгъэр зэщ1эпльэрт. Абы къишащ ц1ыхубэм зыкъиI1эныгъэ л1эщIыгъуэ зыкъомкIэ тепщэгъуэр зыIыгъа Рюриковичхэ я тетыгъуэр зэриухат уваш дин лэжьакIуэ Минин Кузьмарэ пщы Пожарский Дмитрийрэ. Зауэ I1эху псори и пщэ дах1ьлъ Черкасский Ханщауэ. Иджы тхьидзджэхэм нагуэу зэрыжаIэмкIэ, аращ Москва Польшэм и дзэр дахужьныкIэ хэлъхьэныгъэ нэхъ ин дыдэ хуэзыщIар.

Мис апхуэдэ л1ьабжьэ и1эщ щэкIуэгъуэм и 4-м дгъэлъап1э гуфIэгъуэм. Зэрыт1ьатгъущи, къэгупсыс яг1эувэ махуэшхуэкъым.

Иджы нобэ яг1эл1ап1э гуфIэгъуэм и дежкIэ дгъэзэжьнщи, ар щытщ Урысеищ1эм къыхиха гъэгум и нэщэнэ гъуэзэджэу. Абы езым и ц1эм къьбжеIэ ар ц1ыхуэр, л1ьапкъэр зэкъуэгъэувэным, абыхэм я зэакъыл1эгъуныгъэр гъэбдэным зэрыхуэгъэпсар. Сл1ожь, ар мурад дахэм дыхуэзщIэзыгъэуэ щ1ауэ щытыну сыт щыгъуи дыхуейщ.

ШАЛ Мухьэмэд.

● Обозревателым и псалъэ

Урысейм и гъуэгущI1э

Иджыри къэс мащIэкъым «ЩэкIуэгъуэм и 4-м дгъэлъап1эр сыт хуэдэ махуэшхуэ»? - жаIэу щIэупщIэхэр. Куэдым иджыри къалъытэ ар Зэгурыгъэныгъэмрэ зэкIужьныгъэмрэ я махуэу. Апхуэдэу, щэкIуэгъуэм и 7-р зэрахъуэкIаеу щытащ 1996 гъэм. Ауэ УФ-м и Президентым и Указкl1э 2005 гъэм большевизмэм я зэманым «Октябрь Социалист РеволюцIэ Иныл и махуэу» щытар «Щ1ыхубэ зэкъуэтыныгъэм и махуэ» хъуащ, л1ащIыгъуэ зыбжанэ и пэкIэ щэкIуэгъуэм и 4-м Урысейм щекIуэкIа I1эхукъэм тращIыхьри.

АрщхьэкIэ, а гуфIэгъуэри уафэм кьехуэхакъым: ар пащтыхь Романов Алексей и унафэкIэ я1эгъуэауэ щытащ икIи большевизкъм властыр я1эрыхьэху къэралым щагъэл1ап1эащ. Араущи, тетыгъуэ зы1эрыхьэм тещIыхьауэ зэм тхыдэм хагъэкIыу, зэми хъэгъэхьэжу къэгъэзэгурыкIуащ.

1612 гъэм Урысейр щытыкIэ хьэлъэм иту ирихьэл1ащ. Илъэс зыкъом хъуауэ къэралыр зэриишхуэ» щ1эр и1эу тхыдэм хьихьа л1ьэхъэнэм. Ар псом я1пэу кьыхэкIат щхьэусыгъуэ тIым: православнэ члисэр зэрызэгъэкIамрэ Рюриковичхэ я тепщэныгъэр зэриухамрэ. Псом хуэмыдэу Урысейр къаруужьащ зыщIар члисэр зэрызэкIащIэкIат. Ар абы удын хьэлъэу къыитехуат. ЕтIуанэ щхьэусыгъуэр къызыхэкIар л1эщIыгъуэ зыкъомкIэ тепщэгъуэр зыIыгъа Рюриковичхэ я тетыгъуэр зэриухат уваш дин лэжьакIуэ Минин Кузьмарэ пщы Пожарский Дмитрийрэ. Зауэ I1эху псори и пщэ дах1ьлъ Черкасский Ханщауэ. Иджы тхьидзджэхэм нагуэу зэрыжаIэмкIэ, аращ Москва Польшэм и дзэр дахужьныкIэ хэлъхьэныгъэ нэхъ ин дыдэ хуэзыщIар.

Мис апхуэдэ л1ьабжьэ и1эщ щэкIуэгъуэм и 4-м дгъэлъап1э гуфIэгъуэм. Зэрыт1ьатгъущи, къэгупсыс яг1эувэ махуэшхуэкъым.

Иджы нобэ яг1эл1ап1э гуфIэгъуэм и дежкIэ дгъэзэжьнщи, ар щытщ Урысеищ1эм къыхиха гъэгум и нэщэнэ гъуэзэджэу. Абы езым и ц1эм къьбжеIэ ар ц1ыхуэр, л1ьапкъэр зэкъуэгъэувэным, абыхэм я зэакъыл1эгъуныгъэр гъэбдэным зэрыхуэгъэпсар. Сл1ожь, ар мурад дахэм дыхуэзщIэзыгъэуэ щ1ауэ щытыну сыт щыгъуи дыхуейщ.

ШАЛ Мухьэмэд.

● КъБР-м и Парламентым и Президиумым

Депутатхэр бюджетым и проектым хоплъэ

КъБР-м и Парламентым и Президиумым и зи чэзу зэІуцІэр иджыблагъэ иригъэкІуэкІащ спикер Егоровэ Татьянэ. Депутатхэр хэпльащ республикэм и закон зыбжанэм я проектхэм, федеральнэ законхэм я проектхэр къаэрыщыхьуам теухуауэ ягъэхьэзыра тхыгъэхэм. УФ-м и нэгъуэщІ субъектхэм я парламентархэм законхэр къыдэгъэкІыным теухуауэ къаІэта жэрдэм щхьэхуэхэм.

ЗэрыГурыІуэГъуэЩІ, нэхъ мыхьэнэшхэ зиІэ Іэхуу щытащ «2017 гъэм, 2018, 2019 гъэхэм я лъэхъэнэм Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и республикэ бюджетым и Іэхуэкіэ» законопроектыр. ЗэІущІэм зэрыщыжаІащ, мы проектым щыгъуэ КъБР-м и Парламентым къыщыхалъхьа адрей документхэмрэ материалхэмрэ иоэзгъ республикэ бюджетым и проектым щІыгъуу къагъэхьын хуей документхэм ятеухуауэ Урысей Федерацэм и Бюджет кодексым и 184.2-нэ статьям къигъэувэн.

Законым и проектым щытепсэлъыхьыным КъБР-м и Парламентым Бюджетымкіэ, налогхэмкіэ, финансхэмкІэ и комитетым и унафэщІ **АфэщІагъуэ Михаил** къыхигъэщхьэхуэкІащ КъБР-м и законым и проектыр УФ-м и Бюджет кодексым, КъБР-м и Іэтащхьэм республикэм и Парламентым Зэрыжыхуигъэзам къыщыгъэува Іэхуу нэхъыщщхьэхэм езэгъуу КъБР-м Финансхэмкіэ и министерствэм зэригъэхьэзырар, ар программэ хабзэм тету зэрызэхахлъхьам икІи социальнэ къалэнхэр дэгъэкІыным, республикэм комплексноу зегъэужьыным, Урысейм и Президентым и «накъыгъэ» указхэр гъэзэщІэным зэрыхуэунэтІар.

Законопроектым щыубзыхуащ республикэм и финанс документ нэхъыщхьэм хэтын хуей бжыгъэу нэхъ мыхьэнэшхэу зиІэхэр: хэхъуэхэр псори зэхэту сом мелард 26-рэ мелуан 202-рэ, хэщІхэр сом мелард 26-рэ мелуан 736-рэ, бюджетым хуримыкъу ахъшэр сом мелуан 534-рэ мин 447-рэ хъуу щытыну къабжащ.

КъБР-м и Парламентым и Унафэщі **Егоровэ Татьянэ** депутатхэр къыхуриджащ, зыхуэфащэ министерствэхэмрэ ведомствэхэмрэ ящІыгъуу республикэм и финанс документ нэхъыщхьэм и дэтхэнэ статьяри щІапщытыкІыну.

Къыхэгъэщыпхъащ мыр «2017 гъэм, 2018, 2019 гъэхэм я лъэхъэнэм Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и республикэ бюджетым и Іэхуэкіэ» КъБР-м и законым и проектым теухуауэ Парламентым щрагъэкІуэкІа япэ псалъэмакъыу зэрыщытыр. ЯгъэувакІэ ГрафикымТету абы зэман гъунэгъуэ къриубыдэу зыхуэфащэ комитетхэм я зэІущІэхэм щытепсэлъыхьынущ зыхуэфащэ Іэнатіэхэм я лІыкІуэхэр, Іэщіагъэлізкэр кърихьэлІэу апхуэдэу бюджетым теухуа зэІущІэшхуэхэр къызэрагъэпэщынущ. Мис апхуэдэ лэжьыгъэ псори зэфІэкІа нэужькІ законопроектыр КъБР-м и Парламентым и зэІущІэм къыщыщыхалъхьэнущ.

Депутатхэр апхуэдэу тепсэлъыхьащ «КъБР-м и Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм граждан щытыкІэмкІэ актхэр къэралым итхыныкІэ и къэрал полномочиехэр зэрагъэзащІэм теухуауэ» КъБР-м и Законым зэхъуэкІыныгъэхэр хэлъхьэным и Іэхуэкіэ» законопроектым. КъБР-м и Парламентым Законодательствэмкіэ, къэрал ухуэнкІэмкІэ, щІыпІэ унафэр зегъэкІуэныкІэ и комитетым и унафэщІ **Мэлбахьуэ Борис** абы теухуауэ жиІащ мы документыр «Граждан щытыкІэмкІэ актхэм я Іэхуэкіэ» Федеральнэ законым зэхъуэкІыныгъэхэр хэлъхьэным теухуауэ 2016 гъэм мэхъуауэгъуэм и 23-м Федеральнэ закон №219-ФЗ-р къызэращтам къыхэкІыу зэрагъэхьэзырар. Федеральнэ законым къыщыгъэлъэгъуащ федеральнэ къэрал информацІэ системэ зэрызэтрагъэувэр, абы Налогхэмкіэ федеральнэ къулыкъуцІапІэр и оператору зэрыщытынур икІи а системэм хиубыдэу Граждан щытыкІэхэр къыщагъэлъагъэ къэрал реестр зэгуэт къызэрызэрагъэпэщынур.

Апхуэдэу Федеральнэ законым итщ граждан щытыкІэмкІэ актхэр къэралым зритха тхылъхэр электрон теплъэм хуагъэкІуэну икІи а тхылъхэр адэкІэ ЗАГС-м и органхэм къаІэсэбэныну. А псоми ялъэ иткІэ республикэм и законым федеральнэ мардэщІэхэм езэгъ зэхъуэкІыныгъэхэр халъхьэ.

Парламентархэр апхуэдэу хэпльащ «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм пщІэнэщхэу юридическэ дэІепыкъуныгъэ къызэрыщызэрагъэпэщым теухуауэ» Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Законым и 8-нэ статьям, апхуэдэу «2016 гъэм, 2017, 2018 гъэхэм я лъэхъэнэм Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и республикэ бюджетым и Іэхуэкіэ» Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Законым ипкъ иткІэ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и закон акт щхьэхуэхэм къыщыгъэува мардэ пыухыкІахэр къэгъэсэбэныну къызэтегъэувыІэныкІэ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и закон акт щхьэхуэхэм зэхъуэкІыныгъэхэр хэлъхьэнымрэ ятеухуауэ» Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Законым и статья 1-м зэхъуэкІыныгъэхэр хэлъхьэным теухуауэ» КъБР-м и законым и проектым. КъБР-м и Парламентым Законымрэ хабзэмрэ хъумэныкІэ и комитетым и унафэщІ **Кривко Михаил** зэрыжиІамкІэ, проектым егъэтэмэныж пІэщІэгъуэ Іэхуэхэр щыкІуэкІэкІам деж цІыхухэм пщІэншэу юридическэ дэІепыкъуныгъэ иратыныкІэ яІэ хуитыныгъэхэр КъБР-м и щІыпІэм щыдэгъэкІыным хиубдэу абыхэм ІэчыпІхэр щыкІуэкІам деж цІыхухэм пщІэншэу юридическэ дэІепыкъуныгъэ иратыныкІэ яІэ хуитыныгъэхэр КъБР-м и щІыпІэм щыдэгъэкІыным хиубдэу абыхэм ІэчыпІхэр хэхъэхэм щагъэуващ.

Республикэм и муниципальнэ щІыналъэхэм къабзагъэр къызэрыщызэрагъэпэщ щІыкІэм теухуауэ я Іэхуэ зыІутым хэпльа нэужь, Къэбэрдей-Балъкъэрым и жылагъуэхэм абы и лъэныкъуэкІэ мы гъэм и ещанэ мазищым лэжьыгъэ щхьэпэ зэрыщызэфІагъэкІар къагъэльэгъуащ, ныкъуасанигъэхэми къытеувыІащ. Псалъэм папщІэ, Зеикъуэ, Красносельское, Залукокуэ, Лашынкей, Куба, Сэрмакъ, Джэрмэншык, Жэмтхьэлэ, Бабугент, Жордакъ, Къамылыкъуэ, Хъэбэз, Чыщфалъкъ, Плановскэ, Ауушыджэр щызэхэжмрэ Май къалэмрэ къищынэмыщІа, адрей жылагъуэхэм къабзагъэм теухуауэ щрагъэкІуэкІ Іэхуэгъуэхэм арэзы техъуащ.

Къэбэрдей-Балъкъэрым и муниципальнэ щІыналъэхэм, къалэ округхэмрэ къуажэхэмрэ я щІыпІэ администрацІэхэм я Іэтащхьэм чэнджэщ ираташ пхъэнкІий идзыпІэ Іэрыщіхэр ягъэсеижыну, псыхъэзэхэмрэ нэпкъхэмрэ ягъэхьобэзэну, куэншыбыр щыІуаш зэманыр ягъэбелджылыну, ухуэныгъэм къыщагъэбэл пкъыгъуэхэм я пыдзахуэхэр пІалъэкІэ щащхьэмэ щІыпІэхэр зэкІэльагъэкІуэну, зыхуей хуагъэзэну. Мыдрейуэ, гъуэгубгъуэри, мэз кусэхэри тэмэму зэрахьэну, пхъэнкІий зэхуэхьэсыпІэ «матэхэр» ирикъуу ягъэувыну къапэщытщ.

Къабзагъэр къызэгъэпэщыным теухуауэ дяпэкІэ лэжьыпхъэхэр мащІэкъым. Псалъэм папщІэ, Налшык, Баксан, Шэрэдж, Балъкъэр, Урыкъу, Щхьэлыкъуэ, Жэмтхьэлэ, Нартей псыхэм я Іуфэхэр куэншыбым щІигъэнащ. Зэхуэсахэм гу зэрыльрагъэтамкІэ, ахэр икІыщІыпІэкІэ зэщІакъуэну къапэщылъщ.

Къалэм и псы щІэжьпІэхэм я щытыкІэми арэзы укъищІыркъым. Ахэр къабзэу зэрызэрамыхьэм псалъэмакъ лей къьеІэ. Псалъэм папщІэ, Александровкэ, Искож, Іэдиику хьэблэхэм щыпсэуэхэм абы теухуауэ тхьэусыхафэ куэд къабгъэдокІ.

Бахьсэн къалэ округым и администрацэм и Іэтащхьэм хуагъэуващ Дыгулыбгъуей къуажэм и санитар щытыкІэм хэхауэ кІэлъыплъыну.

Республикэр зэрыщыту къапщтэмэ, Куба, Шордакъ, Къамылыкъуэ, Хъэбэз, Чыщфалъкъ, Ульяновскэ, Черниговскэ, Краснооельскэ жылагъуэхэми щытыкІэр щыщІагъэуэкІым. Куэншыбымрэ пхъэнкІиймрэ зыхуэзэм дек щрадз, псыхъуэхэм дакІуте.

Къэбэрдей-Балъкъэрым и муниципальнэ щІыналъэ псоми я администрацэхэм къалэн щащІащ къабзагъэм хуэфащэ гулъытэ хуащІыну, дыкъэзэыухъуреихь дунейр зыІутІэнхэм ткІийуэ ябгъэдыхьэну, абы теухуа хабзэр къызэрэпэщыным цІыхухэр къыхурадзэну.

ЗэІущІэм зэпкърыхауэ щытепсэлъыхьащ кІэрыхубжьэрыхуэхэм щелэжьыж Іуэхущ Іапі эу республикэм щаухэунэр зыхуэдизым, ахэр щагъэувыну щІыпІэхэм, лэжьыгъэ ягъэзащІэхэмкІэ зэрызэхэгъэщхьэхуІам, нэгъуэщІхэми.

КЪУМАХУЭ Аслъэн.

● ЩІэблэ

Кадетхэм хагъэхьэ

КъБР-м и Лъэпкъ музейм Зауэ щІыхьым и пэшым зэхыхьэ гуапэ щекІуэкІащ. Кавказ Ищхьэрэм гуаздж эхэмкІэ и къэрал институтым и Музыкэ кадет корпусым и гъэсэнхэм тхьэрыІуэ ящІащ.

«СЛУЖУ РОССИИ» уэрэдымкІэ зэІущІэр къызэІуаха нэужь, кадет ныбжьыщІэхэм Урысейм и Къэрал Гимнэр жаІащ.

ЗэІущІэм ирагъэблагъащ Зауэм, лэжьыгъэм, Іэщіэкіэ Зэщіэуэзэда Къарухэм, хабзэхъуэм Іэнатіэхэм я ветеранхэм я зэгухьэныгъэ Налшык къалэм щыІэм и тхьэмадэ **Абдуллаев Мустэфа**, КъБР-м и ДОСААФ-м и унафэщІым и къуэдзэ **МэщІыхъу Хьусен**, Хэку зауэшхуэм и ветеран **Багъ Сейфудин**, милицэм и подполковник **Кузьмин Евгений** сымэ.

Кавказ Ищхьэрэм гъуэзджэхэмкІэ и къэрал институтым и Музыкэ кадет корпусым и унафэщІ **Щэрдан Анатолэ** кадетхэмрэ абыхэм я адэ-анэхэмрэ ехъуэхъуащ. Абы ныбжьыщІэхэр къыхуриджащ, курыт щІэныгъэм къыдэкІуэгу, музыкэ Іэщіагъэмэ ехъуІэныгъэ яІэу хуеджэну.

Урысей Федерацэм, Музыкэ кадет корпусым, ТекІуэныгъэм, 115-нэ Къэбэрдей-Балъкъэр шуудзэм и Бахъсэн полкым я бэракъэр щыгъэувэ пэшым щІэту, я егъэджакІуэхэм, адэ-анэхэм, ныбжьыгъуэхэм я пащхьэм иту, классым и гъэсэн 12-м чэзууэ тхьэрыІуэ ящІащ а Хэкур фІыуэ яІэфагъуну, Музыкэ кадет корпусым и устапльнэ щІыналъэхэм, къалэ округхэмрэ къуажэхэмрэ я щІыпІэ администрацэхэм я Іэтащхьэм чэнджэщ ираташ пхъэнкІий идзыпІэ Іэрыщіхэр ягъэсеижыну, псыхъэзэхэмрэ нэпкъхэмрэ ягъэхьобэзэну, куэншыбыр щыІуаш зэманыр ягъэбелджылыну, ухуэныгъэм къыщагъэбэл пкъыгъуэхэм я пыдзахуэхэр пІалъэкІэ щащхьэмэ щІыпІэхэр зэкІэльагъэкІуэну, зыхуей хуагъэзэну. Мыдрейуэ, гъуэгубгъуэри, мэз кусэхэри тэмэму зэрахьэну, пхъэнкІий зэхуэхьэсыпІэ «матэхэр» ирикъуу ягъэувыну къапэщытщ.

Къабзагъэр къызэгъэпэщыным теухуауэ дяпэкІэ лэжьыпхъэхэр мащІэкъым. Псалъэм папщІэ, Налшык, Баксан, Шэрэдж, Балъкъэр, Урыкъу, Щхьэлыкъуэ, Жэмтхьэлэ, Нартей псыхэм я Іуфэхэр куэншыбым щІигъэнащ. Зэхуэсахэм гу зэрыльрагъэтамкІэ, ахэр икІыщІыпІэкІэ зэщІакъуэну къапэщылъщ.

Къалэм и псы щІэжьпІэхэм я щытыкІэми арэзы укъищІыркъым. Ахэр къабзэу зэрызэрамыхьэм псалъэмакъ лей къьеІэ. Псалъэм папщІэ, Александровкэ, Искож, Іэдиику хьэблэхэм щыпсэуэхэм абы теухуауэ тхьэусыхафэ куэд къабгъэдокІ.

Бахьсэн къалэ округым и администрацэм и Іэтащхьэм хуагъэуващ Дыгулыбгъуей къуажэм и санитар щытыкІэм хэхауэ кІэлъыплъыну.

Республикэр зэрыщыту къапщтэмэ, Куба, Шордакъ, Къамылыкъуэ, Хъэбэз, Чыщфалъкъ, Ульяновскэ, Черниговскэ, Краснооельскэ жылагъуэхэми щытыкІэр щыщІагъэуэкІым. Куэншыбымрэ пхъэнкІиймрэ зыхуэзэм деж щрадз, псыхъуэхэм дакІуте.

Къэбэрдей-Балъкъэрым и муниципальнэ щІыналъэ псоми я администрацэхэм къалэн щащІащ къабзагъэм хуэфащэ гулъытэ хуащІыну, дыкъэзэыухъуреихь дунейр зыІутІэнхэм ткІийуэ ябгъэдыхьэну, абы теухуа хабзэр къызэрэпэщыным цІыхухэр къыхурадзэну.

ЗэІущІэм зэпкърыхауэ щытепсэлъыхьащ кІэрыхубжьэрыхуэхэм щелэжьыж Іуэхущ Іапі эу республикэм щаухэунэр зыхуэдизым, ахэр щагъэувыну щІыпІэхэм, лэжьыгъэ ягъэзащІэхэмкІэ зэрызэхэгъэщхьэхуІам, нэгъуэщІхэми.

КЪУМАХУЭ Аслъэн.

● ЗэІущІэхэр

Къалэнхэмрэ абыхэм зэрехъулІэхэмрэ

КъБР-м ЩІыуэпсым и хъугъуэфІыгъуэхэмрэ экологиемкІэ и министерствэм иджыблагъэ щекІуэкІа зэІущІэм щІэзэхалъхьэжащ дыкъэзыухъуреихь дунейр хъумэным, къабзагъэр къызэгъэпэщыным хуэунэтІауэ мы гъэм и ещанэ кварталым республикэм и муниципальнэ щІыналъэхэм щызэфІагъэкІахэр. Ар иригъэкІуэкІащ министр Биттиев Хьэким.

-КЪЫХЭТЛЪХЬА Іэхум теухауэ дэ щІэх-щІэхыуэ дыззохьэ. Сыту жыІэпмэ, зи гугъу тщІыр гъащІэм къигъэув, гъэтІылъыпІэ зимыІэ къалэнщ. Ипэжыпіэкіэ жыпіэмэ, пхъэнкІий идзыпІэ Іэрыщіхэр гъэсеиныным, щыІэхэр гъэтэмэныным, хабзэм тету зехьэным щыпІэхэм щогугъу. Арами, а гугъуехьэр псыхэкІуадэ щыхъур нэхъыбэщ. ЩхьэзызфІэфІхэм я зэранкІэ, ди уэрамхэр, псыхъуэхэр, губгъуэхэр куэншыбым зэщІещтэ, дыкъэзыухъуреихь дунейр яуцІэпІ. Дяпэкіи лэжьыгъэшхуэ къытпэщытщ а щытыкІэм зедгъэхъуэжыным, цІыхухэм я зэхэщІыкІым хэгъэхуэным хуэунэтІауэ. Абы зэпымыуэу дытелэжьи хуейщ, - кІигъэпльэгъуащ министрым. - ЩІыпІэ псоми щытыкІэр щызэхуэдэкъым, къабзагъэм мыІейуэ екъуПІэхэри щыІэщ. Къащтэмэ, Аруан районым зы куэншыб идзыпІэ Іэрыщіи итыжкъым, зэуІуу яужь ихъэрэ псори яІэ къызэІуащ, пхъэнкІий зэхуэхьэсыпІэхэр ягъэбелджылащ, контейнерхэр щІыпІэ хэхаХэм щагъэуващ.

Республикэм и муниципальнэ щІыналъэхэм къабзагъэр къызэрыщызэрагъэпэщ щІыкІэм теухуауэ я Іэхуэ зыІутым хэпльа нэужь, Къэбэрдей-Балъкъэрым и жылагъуэхэм абы и лъэныкъуэкІэ мы гъэм и ещанэ мазищым лэжьыгъэ щхьэпэ зэрыщызэфІагъэкІар къагъэльэгъуащ, ныкъуасанигъэхэми къытеувыІащ. Псалъэм папщІэ, Зеикъуэ, Красносельское, Залукокуэ, Лашынкей, Куба, Сэрмакъ, Джэрмэншык, Жэмтхьэлэ, Бабугент, Жордакъ, Къамылыкъуэ, Хъэбэз, Чыщфалъкъ, Плановскэ, Ауушыджэр щызэхэжмрэ Май къалэмрэ къищынэмыщІа, адрей жылагъуэхэм къабзагъэм теухуауэ щрагъэкІуэкІ Іэхуэгъуэхэм арэзы техъащ.

Къэбэрдей-Балъкъэрым и муниципальнэ щІыналъэхэм, къалэ округхэмрэ къуажэхэмрэ я щІыпІэ администрацэхэм я Іэтащхьэм чэнджэщ ираташ пхъэнкІий идзыпІэ Іэрыщіхэр ягъэсеижыну, псыхъэзэхэмрэ нэпкъхэмрэ ягъэхьобэзэну, куэншыбыр щыІуаш зэманыр ягъэбелджылыну, ухуэныгъэм къыщагъэбэл пкъыгъуэхэм я пыдзахуэхэр пІалъэкІэ щащхьэмэ щІыпІэхэр зэкІэльагъэкІуэну, зыхуей хуагъэзэну. Мыдрейуэ, гъуэгубгъуэри, мэз кусэхэри тэмэму зэрахьэну, пхъэнкІий зэхуэхьэсыпІэ «матэхэр» ирикъуу ягъэувыну къапэщытщ.

Къабзагъэр къызэгъэпэщыным теухуауэ дяпэкІэ лэжьыпхъэхэр мащІэкъым. Псалъэм папщІэ, Налшык, Баксан, Шэрэдж, Балъкъэр, Урыкъу, Щхьэлыкъуэ, Жэмтхьэлэ, Нартей псыхэм я Іуфэхэр куэншыбым щІигъэнащ. Зэхуэсахэм гу зэрыльрагъэтамкІэ, ахэр икІыщІыпІэкІэ зэщІакъуэну къапэщылъщ.

Къалэм и псы щІэжьпІэхэм я щытыкІэми арэзы укъищІыркъым. Ахэр къабзэу зэрызэрамыхьэм псалъэмакъ лей къьеІэ. Псалъэм папщІэ, Александровкэ, Искож, Іэдиику хьэблэхэм щыпсэуэхэм абы теухуауэ тхьэусыхафэ куэд къабгъэдокІ.

Бахьсэн къалэ округым и администрацэм и Іэтащхьэм хуагъэуващ Дыгулыбгъуей къуажэм и санитар щытыкІэм хэхауэ кІэлъыплъыну.

Республикэр зэрыщыту къапщтэмэ, Куба, Шордакъ, Къамылыкъуэ, Хъэбэз, Чыщфалъкъ, Ульяновскэ, Черниговскэ, Краснооельскэ жылагъуэхэми щытыкІэр щыщІагъэуэкІым. Куэншыбымрэ пхъэнкІиймрэ зыхуэзэм деж щрадз, псыхъуэхэм дакІуте.

Къэбэрдей-Балъкъэрым и муниципальнэ щІыналъэ псоми я администрацэхэм къалэн щащІащ къабзагъэм хуэфащэ гулъытэ хуащІыну, дыкъэзэыухъуреихь дунейр зыІутІэнхэм ткІийуэ ябгъэдыхьэну, абы теухуа хабзэр къызэрэпэщыным цІыхухэр къыхурадзэну.

ЗэІущІэм зэпкърыхауэ щытепсэлъыхьащ кІэрыхубжьэрыхуэхэм щелэжьыж Іуэхущ Іапі эу республикэм щаухэунэр зыхуэдизым, ахэр щагъэувыну щІыпІэхэм, лэжьыгъэ ягъэзащІэхэмкІэ зэрызэхэгъэщхьэхуІам, нэгъуэщІхэми.

ТЕКІУЖЬ Заретэ.
Сурэтыр **Къарей Элинэ** *трихащ.*

КъБР-м и Муслъымэнхэм я Іуэхущ Іапі эм и хъуэхъу

Ґуащ Іэмрэ Ґущ Іэгъумрэ зиІэ Алыхьым и цІэкІэ!

ЩэкІуэгъуэм и 4-м Урысей псом щагъэлъапІэ зэрыщыту къэралым щыІэ дин, лъэпкъ зэгурыІуэныгъэм и дамыгъэу щыт гуфІэгъуэр - ЦІыхубэ зэкъуэтыныгъэм и махуэр.

А махуэм дэ, лъэпкъ зэмылІэужьыгъуэхэм къыхэкІа, зи динрэ фІэщхъуныгъэкІэ зэхуэмыдэ, социальнэ гуп зэмыщхьхэм хиубыдэ цІыхухэм, зыхэтщІэн хуейщ зи тхыдэкІэ зэхуэдэ, зи къэкІуэрыпн зэхуэдэ зэкъуэту дызэрыщытыр.

Мы махуэр ди дежкІэ пІалъэ хэхащ, сыту жыпІэмэ илъэс куэд лъандэрэ республикэр лъэпкъ зэхуэмыдэхэм къахэкІахэм, дин зэмылІэужьыгъуэхэр зыкъуэтыныгъэм и махуэр лъэпкъ зэкъуэтыныгъэмрэ жылагъуэ зэгурыІуэныгъэмрэ, Урысей къэралыгъуэр гъэбдыдэным хуэгъэза гупсысэхэмкІэ гъэнщІащ икІи ар гуапагъэм, гущІэгъуэм я махуэшхуэщ.

Хэкум и псоми си гуапэу сохъуэзыу къэралым и махуэшхуэмкІэ - ЦІыхубэ зэгурыІуэныгъэм и махуэмкІэ. ЩэкІуэгъуэм и 4-р псапэхэр лэжьыныкІэ Іуэхухэм я гуфІэгъуэ махуэ ирехъу. А махуэм дэтхэнэми илэжь псапэр гуэныхьхэр пшыныжным ар хуэзышэ лъэбакъуэу увынущ, мелуанхэм ялэжь Іуэхуфі псори зэщІыгъуу зэщІыгъэм, абыхэм цІыхубэр гъэзгу тэмэмым трагъэувэжынущ.

КъБР-м и Муслъымэнхэм я дин Іуэхущ Іапі эм и тхьэмадэ, муфтий **ДЗАСЭЖЬ Хьэзрэталий.**

Мы махуэхэм

Щэкіуэгъуэм и 4, *мэрем*

♦Урысейм и дзэ щІыхьым и махуэщ - ЦІыхубэ зэкъуэтыныгъэм и махуэщ

♦1879 гъэм япэ кассэ аппарат кьІугупсысащ икІи абы и патент къыІихащ США-м щыІэ Дейтон кьалэм щыпсэу, щхапІэ цІыкІу зыгъэлажьэ Ритти Джеймс.

♦1890 гъэм дунейм щыяпэу Лондон къыщызэІуахащ токкІэ лажьэ метром и къудамэ. Метрор къыщагупсысари лэжьэн щыщІидзари Инджылызым и къалащхьэрщ. 1863 гъэм щІы щІагъым щызекІуэу ехъежьащ гъэсыныпхъэкІэ лажьэ мафІэгухэр.

♦Тхыдэ щІэныгъэм я доктор, КъБКъУ-м и профессор, КъБР-м щІэныгъэмкІэ щІыхь зиІэ и лэжьакІуэ, Къэбэрдей-Балъкъэрым и Къэрал саугъэтым и лауреат, къэрал, жылагъуэ лэжьакІуэ, политик **Думэн Хьэсэн** къызэралъхурэ илъэс 74-рэ ирокъу.

♦Совет музыкант, уэрэдзкІакІуэ, уэрэдус **Тальков Игорь** къызэралъхурэ илъэс 60 ирокъу.

Дунейм и щытыкІэнур

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэрытымкІэ, Налшык пшэр техьэ-текІыу щыщІытынущ. Хуабэр махуэм градуси 9 - 13, жэщым градуси 2 - 5 щыхъунущ.

Щэкіуэгъуэм и 5, *щэбэт*

♦Урысейм Дзэ тІасхъэщІэхым и махуэр щагъэлъапІэ

♦1922 гъэм Налшык щызэхэтащ Къэбэрдей-Балъкъэрым и цІыхубэхэм я япэ съезд.

♦1929 гъэм СССР-м щыяпэу Москва планетарий къыщызэІуахащ.

♦1941 гъэм БКП(б)-м и Къэбэрдей-Балъкъэр обкомым унафэ къыщІащ республикэм зыхъумэжьныгъэмкІэ быдапІэхэр щыухуэным теухуауэ.

♦1957 гъэм Болгарием къыщызэІуахащ совет зауэлІ-щхьэхуитщІыжакІуэхэм я фэеплъ.

♦1967 гъэм Москва щатащ «Останкино» телецентрыр. Ар яухуащ архитекторхэу Баталов Леонид, Бурдин Дмитрий, конструктор Никитин Николай сымэ я проекткІэ.

♦1971 гъэм Москва къыщызэІуахащ «Россия» концерт гъэлъэгъуанІэ унэ нэхъыщхьэр.

♦Урысей философ, сурэтыщІ **Рерих Святослав** къызэралъхурэ илъэси 112-рэ ирокъу.

♦Инджылыз актрисэ, Оскар саугъэтыгІу зыхуагъэфащэ **Ли Вивьен** къызэралъхурэ илъэси 103-рэ ирокъу.

♦Франджы уэрэдзкІакІуэ, композитор щІэныгъэхэмкІэ щІыхь зиІэ я лэжьакІуэ **Быгуэ Іэхэрэталий** и ныбжьыр илъэс 86-рэ ирокъу.

♦УсакІуэ, УФ-м щэнхабзэмкІэ щыхь зиІэ и лэжьакІуэ **Къэжэр Пётр** къызэралъхурэ илъэс 81-рэ ирокъу.

♦УсакІуэ, журналист, жылагъуэ лэжьакІуэ **Джэдгъэф Борис** и ныбжьыр илъэс 78-рэ ирокъу.

♦АР-м и япэ президент, экономикэ щІэныгъэхэм я доктор, профессор, ЩІДАА-м и академик **Джарым Аслъэн** и ныбжьыр илъэс 77-рэ ирокъу.

♦Уэрэдзкіакіуэ, УФ-м щыхь зиІэ и артист, АР-м и цІыхубэ артист **Анзэрокъуэ Чеслав** и ныбжьыр илъэс 77-рэ ирокъу.

♦Тхакіуэ, тхыдэдж **Бейтыгъуэн Сэфарбий** и ныбжьыр илъэс 74-рэ ирокъу.

Дунейм и щытыкІэнур

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэрытымкІэ, Налшык пшэр техьэ-текІыу щыщІытынущ. Хуабэр махуэм градуси 4 - 9, жэщым градуси 3 - 5 щыхъунущ.

♦1731 гъэм Урысейм и Министрхэм я Кабинет къызэрагъэпэщащ. Абы хагъэхьат Черкасский Алексей (адыгэщ).

♦1930 гъэм Москва лажьэу щаутІыпщащ автомобиль щызэпкъралъхьэ заводыр.

♦1941 гъэм, Утыку Плъыжьым щекІуэкІыну парадыщхэм и пэ къихуэу, Сталиным совет цІыхубэм захуігъэзащ, къэралыр нэмыцэ-фашист зэрыпхъуакІуэхэм ящыхьымэным къыхуриджэну.

♦1943 гъэм Украинэм и къалащхьэ Киев фашистхэм къыІэщІагъэкІыжащ. Советыдзэхэр икІуэту ар биим иратын хуей хъуат 1941 гъэм фокІадэм и 26-м.

♦1991 гъэм РСФСР-м и Президент Ельцин Борис и унафэкІэ КПСС-мрэ Урысей Федерацэм и Компартымрэ зэхуащІыжаУэ щытащ.

♦Уэрэдзкіакіуэ, УФ-м щыхь зиІэ и артист **ПащІэ Ахьмэд** къызэралъхурэ илъэс 80 ирокъу.

♦Урысей кинорежиссёр цІэрыІуэ, сценарийкэр зытх, УФ-м и цІыхубэ артисткэ **Суриковэ Аллэ** и ныбжьыр илъэс 76-рэ ирокъу.

♦Филологие щІэныгъэхэм я доктор, КъБКъУ-м и профессор, ЩІДАА-м и академик **Быж Зарэ** къыщыдалъхуа мазхуэщ.

Дунейм и щытыкІэнур

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэрытымкІэ, Налшык пшэр техьэ-текІыу щыщІытынущ. Хуабэр махуэм градуси 3 - 6, жэщым градуси 2 щыхъунущ.

Щэкіуэгъуэм и 7, *блыщхьэ*

♦1917 гъэм екІуэкІа Жэпуэгъуэ революцэшхуэм и махуэщ

♦1902 гъэм къэралым щыяпэу Тулэ кьалэм къыщызэрагъэпэщащ чэфыр щытрагъэуж Іуэхущ Іапі эм.

♦1918 гъэм Совет Урысейм япэ маркэхэр къыщыдагъэкІащ.

♦1928 гъэм Къэбэрдей-Балъкъэрым Акъбащ ГЭС-р щатащ.

♦1941 гъэм Москва и Утыку Плъыжьым Дзэ Плъыжьым и парад щекІуэкІащ. Полкэр абы иКІри занщІэу зауэм Іухьащ.

♦Совет тхакІуэ, «Чапаев» роман щІэрыІуэр зи Іэдакъэщ Іэкі **Фурманов Дмитрий** къызэралъхурэ илъэси 125-рэ ирокъу.

♦Совет актрисэ, РСФСР-м и цІыхубэ артисткэ **Зелёная Ринэ** къызэралъхурэ илъэси 115-рэ ирокъу.

♦Совет актёр, РСФСР-м и цІыхубэ артист **Милляр Георгий** къызэралъхурэ илъэси 113-рэ ирокъу.

♦Адыгей усакІуэ **ЕхъулІэ Сэфар** къызэралъхурэ илъэси 101-рэ ирокъу.

♦УсакІуэ, журналист **Щ ІэщІыкІу Нурий** къызэралъхурэ илъэс 92-рэ ирокъу.

♦Техникэ щІэныгъэхэм я доктор, КъБКъМУ-м и профессор, УФ-м и КъБР-м щІэныгъэхэмкІэ щыхь зиІэ я лэжьакІуэ **Быгуэ Іэхэрэталий** и ныбжьыр илъэс 86-рэ ирокъу.

♦УсакІуэ, УФ-м щэнхабзэмкІэ щыхь зиІэ и лэжьакІуэ **Къэжэр Пётр** къызэралъхурэ илъэс 81-рэ ирокъу.

♦УсакІуэ, журналист, жылагъуэ лэжьакІуэ **Джэдгъэф Борис** и ныбжьыр илъэс 78-рэ ирокъу.

♦АР-м и япэ президент, экономикэ щІэныгъэхэм я доктор, профессор, ЩІДАА-м и академик **Джарым Аслъэн** и ныбжьыр илъэс 77-рэ ирокъу.

♦Уэрэдзкіакіуэ, УФ-м щыхь зиІэ и артист, АР-м и цІыхубэ артист **Анзэрокъуэ Чеслав** и ныбжьыр илъэс 77-рэ ирокъу.

♦Тхакіуэ, тхыдэдж **Бейтыгъуэн Сэфарбий** и ныбжьыр илъэс 74-рэ ирокъу.

Дунейм и щытыкІэнур

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэрытымкІэ, Налшык пшэр техьэ-текІыу щыщІытынущ. Хуабэр махуэм градуси 4 - 9, жэщым градуси 3 - 5 щыхъунущ.

Зыгъэхьэзырар
ЖЬЭКІЭМЫХЪУ Маринэщ.

Лъэпкъ Іущыгъэ:

Ахъшэр пшахъуэщи, гъащІэр пцІащхъуэщ.

● Лъэпкъ Іуэху

КъБКъУ-м щекІуэкІа дерс гъэщІэгъуэн

Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал университетым зэІущІэ гъэщІэгъуэн щекІуэкІащ иджыблагъэ. Философие щІэныгъэхэм я доктор, профессор Унэж Кашиф КъБКъУ-м и япэ курсым щеджэ студентхэм я деж КъБР-м щыпсэу лъэпкъхэм я щэнхабзэхэм теухуауэ щыригъэкІуэкІ дерсхэм языхэзым къригъэблагъат филологие щІэныгъэхэм я доктор, Къэбэрдей-Балъкъэрым Гуманитар къэхутэныгъэхэмкІэ и институтым адыгэ литературэмкІэ и къудамэм и щІэныгъэрыдажьэ нэхъыжь Бакіуу Хъанджэрийрэ «Адыгэ псалъэ» газетым и редактор нэхъыщхьэ, Къэбэрдей Адыгэ Хасэм и тхьэмадэ Хъэфыщіэ Мухьэмэдрэ.

ЗЭІУЩІЭР къыщыззІуихым Унэж Кашиф къызэхуэсахэм зэрызахуигъэза пэублэ псалъэм къыщигъэлъэгъуауэ ди республикэм щыпсэу лъэпкъхэм я щэнхабзэр джыныкІэ дисциплинэм кьызэщІиубыдэу КъБР-м и цІыху пэрытхэм ящыщ куэдым мыпхуэдэ зэІущІэгъэр дзатІэкІуэкІыну зэрамурадыр икІи идыырей зэхуэзэмкІэ а Іуэхугъэр яублэу зэрыщытыр. ЩэныгъэлІым къыхигъащащ, егъэджэныгъэм къыдэкІуэу, абыхэм къэралым и цІыху нэс гъэсэным гулъытэ хэха зэрыхуащІыр, икІи абы кьрикІуэу дэтхэнэ зы ныбжьыщІэми и кьалэну ялъытэ КъБР-м щыпсэу лъэпкъхэм я тхьидэр, щэнхабзэр эхъыфІу яджыныр, ди цІыху пажэхэр нэхъри гьунэгъу зрагъэцІыхуныр.

Ялъэ псалъэ зрата Бакіуу Хъанджэрий кІэщІу къытеувыІащ лъэпкъым и тхьидэр джынымкІэ, и нобэрей гъащІэм нэхъри гьунэгъу зыхуэщІынымкІэ иджырей студентхэм Іэмал куэд зэраІэр, а Іэмалхэр гъэбэгъуэным, егъэфІакІуэным щІэныгъэлІ, тхакІуэ, щэнхабзэрылажьэ куэд зэрытелажьэр.

- Мы дунейм зы лъэпкъи теткъым адыгэжым хуэдэу зэбгрыдза хъуа. Апхуэдэу зэпэщІэу псэу лъэпкъым и бзэри, и щэнхабзэри пхъужмэу нэхъ гуэрыІ. Лъэпкъыл куэдми хуэдэу, Хъэфыщіэ Мухьэмэд хэлъхьныгъэшхэу хуищІащ хэхэс адыгэхэмрэ хэкурысхэмрэ я зэпыщІэныгъэхэр зэтеублэным, ахэр нэхъ быдэ щІыным. Абы и щІыхьэтщ Мухьэмэд теухуауэ иджыблагъэ дунейм къытехьа, абы адыгэ лъэпкъым хуилэжьым и кууганым теухуауэ цІыху цІэрыІуэхэм, абы и ІуэхущІафэхэм щыгъуазэхэм эзэмэ зэхуэмыдэхэм хужаІахэр, хуатхахэр щызэхуэхьса тхыльыщІэр. Хэхэсхэм я псэукІэм хэкурысхэр щигъэгъуззэным теухуауэ ХьэфІыцІэм и Іэдакъэ къыщІэкІа тхьилъхэр куэдым кьахуэсэбэпащ, абы и къэхутэныгъэхэр и лъабжьэу доктор диссертацэу плІым адыгэ щІэныгъэлІхэр елэжьащ, - жиІащ Бакіуу Хъанджэрий.

Апхуэдэу Хъанджэрий ныбжьыщІэхэр къыхуриджащ къэралым хуэсэбэпын цІыху кьахэкІыну, глобализацэм зыдрагъэхьэхыу я анэдэлъхубзэр зыщамыгъэгъупщэну. ЩІэныгъэлІыр нэхъыбэу зыгъэгъазэ Іуэхугъуэхэм ящхьэу жиІащ иджырей щІалэгъуалэм литературэр ІэщІыб зэращІыр, цІыхупсэр ззэыгъэпщІ литературэр компьютеррэ телефонкІэ зэпхъуэкІ зэрымыхъунур.

Лъэпкъыбзэмрэ щэнхабзэмрэ хъуманымкІэ, лъэпкъым и фІыр гъэлъэпІэнымкІэ кьалэнышхуэ зыгъэзащІэ «Адыгэ псалъэ» газетым и кьаурм тепсэлъыхьащ ХьэфІыцІэ Мухьэмэд. Абы студентхэр кІэщІу щыгъуазэ ищІащ адыгэхэр щикъухьа щІыпІэхэм, абыхэм я псэукІэм. Апхуэдэу ар кьытеувыІащ щэнхабзэ, гъуаздж, литературэ, щІэныгъэ, спорт Іэнатіэмэ хэхэс адыгэхэм ящыщу кьыщыхэжанакІахэм, абыхэм ятеухуа газет кьыдэкІыгъуэхэмкІэ, тхылъхэмкІэ, телевиденэ, радио нэтынхэмкІэ ди зэпыщІэныгъэхэр нэхъри быдэ щІыным зэрытелажьэр.

- БлэкІар зымыщІэр къэкІуэнум хуэхейщ, - жаІэ. Дэтхэнэ лъэпкъми и блэкІам щапхъэфІ кьыызыхэпхьн куэд хэлъщ. Апхуэдэщ адыгэхэри. Мысырым илъэс 300-м нэблагъэкІэ адыгэ мамлюкхэр щытепщэу щыщытар кьапщтэми, Кавказ зауэм ирикъухьу хамэ кэралхэм кьыщыхутами, блэкІа лІэщІыгъуэхэм Урысейм и тхыдэм кьыхэна дэфтэрхэм ухэпльэжьми, адыгэхэм сытым дежи я пщІэр лъагэу, зыдэпсэу лъэпкъхэм я хабзэхэм емыбакъуэу, я лъэпкъыщІэр фІыкІэ фІэкІа кьрамыІуэу псэуащ, - кьажриащ лъэхъэнэ.

ХьэфІыцІэм. А псалъэхэм щыхьэт техъуэу Мухьэмэд игу кьигъэкІыжащ Израилым щыІэ Кфар-Камэрэ Рихьэниерэ гъэмахуэм адыгэ щэнхабзэм и фестиваль зэрыщекІуэкІар, икІи ар нэхъ убгъууэу, нэгуэныжьу кьызэрагъэпэщын папщІэ, а къэралыгъуэм мылъкушхуэ зэрытригъэкІуэдар.

ЗэІущІэм и кІэуэм ХьэфІыцІэ Мухьэмэд и тхылъыщІэхэм щыщ кьызэхуэсахэм яхуигъэшащ икІи университет библиотекэм тхылъи 100 тыгъэ яхуищІыну кьигъэгугащ.

ЩОДЖЭН Іэминат.
Сурэтхэр **Къарей Элинэ** *трихащ.*

Лъэпкъ щІэныгъэм и зыужьныгъэм хэлъхьэныгъэ ин хуэзыщІа еджагъэшхуэхэм ящыщщ КъБР-м щІэныгъэмкІэ щІыхь зиІэ и лэжьакІуэ, Дунейпсо генеалогие академием и академик, этнограф цІэрыІуэ, тхыдэ щІэныгъэхэм я доктор Мусукаев Ахъмэт Ибрэхым и къуэр. Къэбэрдей-Балъкъэрым и щІэныгъэлІхэм ящыщу а хэкупсэращ генеалогие унэтІыныгъэм гулъытэ хэха япэу хуэзыщІар. Лъэпкъ щІэныгъэлІ щыпкъэм иджыблагъэ игъэлъэпІащ и илъэс 70 юбилейр.

● ДифІ догъэлъапІэ

ЩІэныгъэлІ щыпкъэ

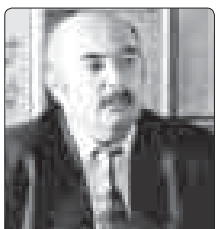

ЩІЭНЫГЪЭМ и унэтІыныгъэхэу этнологиемкІэ, этнографиемкІэ, генеалогиемкІэ щІэныгъэ куу зыбгъэдэлъ Іэщ1агъэлІ цІэрыІуэм 1968 гъэм ехъулІэныгъэкІэ кьыучхащ Къэрэшей-Шэрджэс къэрал пединститутыр. Зригъэгъуэта Іэщ1агъэмкІэ лэжьэн щІидзами, Мусукаевыр хуабжьу дихьэхырт кьыізыхэкІа лъэпкъым и тхыдэм, и хабзэхэмрэ нэщэнэхэмрэ. Къэхутэныгъэм дихьэх Іэщ1агъэлым а унэтІныгъэхэмкІэ и щІэныгъэм хигъэхъуэну мурад ищІащ икІи щІэтІысхьащ СССР-м ЩІэныгъэхэмкІэ и академием ЭтнографиемкІэ и институтым и аспирантурэм. А илъэсхэр абы сэбэпышхуэ кьызэхъуэащ губгъуэ кьэхутэныгъэхэр егъэкІуэкІыным пыщІа методикэм, Іэзагъым щІыгъуазэ зыхуищІынымкІэ, дафтэр хъуманІэхэм щІэлъ тхылъхэм зэрадзэлэжьэн хуей щІыкІэхэми Іэижь хуэхъуащ. Апхуэдэу щІэныгъэлІ Мусукаевым иІэ зыхуащ зыми емыщІхь Іэзыу бгъэдыхьэкІэ мардэ. Этнографие гъэзэгуанэхэр, зекІуэ кІыхьхэр, студентхэм ядригъэкІуэкІ губгъуэ кьэхутэныгъэхэр, Къэрал архивхэм, музейхэм, библиотекэхэм щІэзэфІих лэжьыгъэхэр - а псори хъуащ хэкупсэ нэсым и гъащІэм и Іыхьэ инк.

ЛІэщІыгъуэ блэкІам и 70 гъэхэм ирихьэлІэу Мусукаевым игъэкІуэкІат лъэпкъхэм я кьекІуэкІыкІам, я тхыдэм ехъэхутэныгъэ хьэпэмэтхэр. Абы зэхуихьэсыжыт унагъуэхэм, лъэпкъхэм ехьэлІа хъыбархэр. Ахэр и лъабжьэу щІэныгъэлІым игъэхьэзыращ икІи дунейм кьытригъэхьащ генеалогиемкІэ лэжьыгъэ куэд. Апхуэдэхэщ, псалъэм папщІэ, «Ящымыгъупщэжа ди блэкІам щыщ» (1975 гъэ), «Балъкъэр тукум» (1978 гъэ), «Балъкъэрымрэ а лъэпкъым и Іыхьхэмрэ ятеухуауэ» (1982 гъэ), «УнагъуэцІэхэм я кьежьапІэр» (1992 гъэ), «Лъэпкъым я пІэщІыгъуэхэр» (1998 гъэ), нэгуэщІхэри. А лэжьыгъэм ноби пщІэшхуэ щаІащ щІэныгъэ дунейм. Ахэр сэбэпышхуэ мэхъу Къэбэрдей-Балъкъэрым щыпсэу лъэпкъхэм, унагъуэхэм я блэкІар зэфІэгъэуэвжьныкІэ, ахэр я тегъэщІапІэщ а унэтІныгъэмкІэ къэхутэныгъэ езыгъэкІуэкІыну гукъыдэж зыщІ щІэныгъэлІ ныбжьыщІэхэм я дежкІи. Къищынэмыщ1аУэ, профессор цІэрыІуэм и лэжьыгъэхэр яфІэхьэлэмэтщ зи блэкІар, зи нобэр зыщІэну хуей хэкупсэ куэдым, генеалогием дихьэхэм.

1993 - 1994 гъэхэм Мусукаевым Ахъмэт къыхуагъэфэщащ РАН-м Фундаментальнэ къэхутэныгъэхэмкІэ и фондым кьыбгъэдэкІ грантитІ. А зэман дыдэм ар хъуащ ЩІэныгъэхэмкІэ Урысей академием и япэ стипендиат. Апхуэдэу ар хахащ Фыс пщы лІакІуэхэм я союзым кьепхуэу лажьэ Тхыдэлъпкъ зэгухьэныгъэм и дириктелыгъ члену. ЩІэныгъэлІ щыпкъэм и жэрдэмкІэ а лъэхъэнэм дуреспубликэм кьыщыізэрагъэпэщауэ щытащ КъБР-м и Тхыдэлъпкъ зэгухьэныгъэ. 2000 гъэм ар хъуащ Кавказ Ищхьэрэм и геенеалогие зэгухьэныгъэм и япэ унафэщІ, а унэтІныныгъэмкІэ щыналъэм щекІуэкІ щІэныгъэ-къэхутэныгъэхэр иунэтІу.

Щалъхуа и хэкум, кьыызыхэкІа лъэпкъым я ехъулІныгъэхэм папщІэ зэфІиха апхуэдэ лэжьыгъэ купщІафІэхэр гулъытэншэ хъуакъым. Абы кьыхуагъэфэщащ УФ-м Егъэджэныгъэмрэ щІэныгъэмкІэ и министерствэм, нэгуэщІ къэрал Іэнатіэхэм кьабгъэдэкІ щІыхь, фІыщІэ тхылъхэр, кьыфІащащ «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щІэныгъэмкІэ щІыхь зиІэ и лэжьакІуэ» цІэ лъапІэр.

- ЩІэныгъэлІ цІэрыІуэ Мусукаев Ахъмэт зи лъэпкъыми, щыналъэми, къэралми псэ хьэлэту ягъэлажьэ цІыху щыпкъэщ, - жеІэ Къэбэрдей-Балъкъэрым и тхыдэдж-кьэхутакІуэ Къармэ Руслан. - Сэ мызэ-мытІуэ хуеин сыхъуащ а щІэныгъэлІым генеалогиемкІэ и чэнджэщ икІи дапщэщи абы и деж щызгъуэтащ сызыщІэупщІэ псоми я жэуап зэпкрыха. Кьыхэзгъэщыну сыхуейт Мусукаевым зэфІиха лэжьыгъэхэр ди щыналъэм и тхыдэм и хэлъхьэныгъэшхуэу зэрыщытыр.

Къармэм и псалъэхэм пищэу, Мусукаевым топсэлъыхь урысей генеалог цІэрыІуэ Шумков Андрей. Абы зэрыжиІэмкІэ, шэч хэлъкъым Мусукаевым иджыри лэжьыгъэ купщІафІэ куэд и къалэмыпэм кьызэрыпыкІынут.

ЗэфІэкІ лъагэ зыбгъэдэлъ щІэныгъэлІ цІэрыІуэм, лэжьыгъэм и кьызэгъэпэщакІуэ ІэкіуэлъакІуэм, хэкупсэ нэсым дохъуэхъу узынщагъэ быдэ иІэу, насыпыфІэу яджыри куэдрэ лъэпкъым, къэралым хуэлэжьну.

КЪАРДЭН Маритэ.

Къэбэрдей-Балъкъэрым и тхьэІухуд

● Зэпеуэ

Профсоюзхэм щэнхабзэмкІэ я унэм илъэс 16 - 25 ныбжьым ит хъыджэбз 17 зыхэта «Къэбэрдей-Балъкъэрым и тхьэІухуд-2016» зэпеуэр щекІуэкІащ.

ТХЬЭІУХУДЭМ я зэпеуэр зэрырагъэкІуэкІ хабзэм нэгуэщІхэри дыщІагъуауэ, иджырейр нэхъ ящІэщыгъуэт. Псалъэм папщІэ, Щэнхабзэмкіэ унэм и пэІущІэ пэшым хьэщІэхэм «къэпсэуа» скульптурэхэр къащыпежьат. Іуэхур щекІуэкІ пэшышхуэм щысфІадза экран иныжкІэ къагъэлъэгъуэжырт пщащэхэм зэпеуэм зэрызыхуагъэхьэзырар.

ГъэщІэгъуэну яублат зэпеуэри. Хур пщащэу хуэпа ныбжьыщІэ цІыкІухэм я Іэпэр яІыгъуу хъыджэбзхэр утыку кьихьащ.

Акъыл жану, Іуэху куэдым хуэІэкІуэльакІуэу, иджырей гъащІэм хэзагъэу зыкъзэзыгъэлъэгъуа, зыхуэбгъадэ хъун щымыІэ пщащэ 17-м щыщу «Къэбэрдей-Балъкъэрым и тхьэІухуд-2016» цІэ лъапІэр зыхуагъэфэщар Хьэтщыкъуэ ФатІимэщ. «КЪБР-м и тхьэІухуд ныбжьыщІэ» цІэр Геккиевэ Эльвирэ Фащащ, япэ вице-миссыр Михайловэ Анастасиещ, етІуанэ вице-мисс хъуар Иуан Дианэщ.

КьыхэзгъэщІпхъэщ Хьэтщыкъуэм Интернетым щрагъэкІуэкІа Іэлэтымкіэ «Мисс Instagram» цІэри кьызэрыфІащар.

«Къэбэрдей-Балъкъэрым и тхьэІухуд» зэпеуэр «Dakshin Production» медиа-холдингымра «Fashion07» модельнэ агентствэмрэ зэгъусэу, КЪБР-м Печатымрэ цІыхубэ коммуникацэхэмкІэ и хъалэ комитетыр, КЪБР-м Курортхэмрэ туризмэмкІэ, Спортымкіэ и министерствэхэр я дэІэпыкъуэгъуу кьызэрагъэпэщащ.

Зэпеуэм и билетхэм кьыщІахам щыщ иратынущ фошыгъу уз зыпкърытхэм Къэбэрдей-Балъкъэрым щаІэ «Диа-лайф» ассоциацэм.

Илъэс 22-рэ зи ныбжь Хьэтщыкъуэ ФатІимэ мы гъэм МКЪУ-м дизайнымрэ технологиемкІэ и къудамэр диплом плъыжькІэ кьиуагъащ.

- Ди унагъуэр Къэбэрдей-Балъкъэрми Абхъаз Республикэми дыщопсэу, - жеІэ пщащэм. - Пшыхь фащэ, нысащІэ фащэхэр пщІэкІэ ттыуэ Абхъазым студие щыдиІэти, зэпеуэм хэтыну пщащэхэр ди фащэхэмкІэ тхуэпэну дагурыІуат Іуэхур езыгъэкІуэкІынухэм. Апхуэдэу къекІэрэхъуэкІри, зэпеуэр кьызэзыгъэпэщ Дохъушокъуэ Мадинэрэ сэрэ дызэхуэзащ, сэри сыхэтыну сыкъригъэблагъащ.

2012 гъэм Абхъазым щекІуэкІа тхьэІухуд зэпеуэм вице-королевэ сыщыкъуат, уеблэмэ илъэс 12 ныбжьым ситу сыщытекІуат тхьэІухудхэм я зэпеуэу Пионерхэм я унэм кьыщыізэрагъэпэщам. Ауэ «Къэбэрдей-Балъкъэрым и тхьэІухуд» зэпеуэр кьыызыхуагъэфэщэну си пщІынхьи кьызэхуэрэтэкъым, уеблэмэ, иджыри кьызыдэсым си фІэщ схуэщІыркъым. Утыку ихьэгъуэ кьэскІэ зэхъуэкІыу сщыгъа бостейхэр сэращ кьэзыгупсысар. Зэпеуэм и иужьрей Іыхьэм пъэпкъ фащэм и нэщэнэ кьытетщу хъыджэбзхэм ящыгъа фащэхэр ди студием ейщ.

Сэ зэрысщІэмкІэ, зэпеуэм щытекІуар иджыри зыбжанэрэ утыку ирашэну загъэхьэзыр. ЩэкІуэгъуэ маззэм Астана щекІуэкІыну, дунейпсо модэм и гъэлъэгъуэныгъэм сыхэтынущ. Гъэ кьакІуэ и мэлыжьыхь маззэм ирагъэкІуэкІыну трауху кьыдэкІыну щекІуэкІ зэпеуэм КЪБР-м кьыбгъэдэкІыу сыхэтыну сурадащ, - жеІэ пщащэ ТхьэІухудым.

СОКЪУР Майе.

● Хъыбар гуапэ

Лъэпкъхэм я унэм щагъэлъагъуэ

Гъуазджэхэмкіэ европей академием и академик, КЪБР-м и цІыхубэ сурэтыщІ Бгъэжьнокъуэ Заурбэчрэ «Нартхэм я фІыгъуэхэр» VIII дунейпсо сабий-ныбжьыщІэ зэпеуэ-фестивалым щытекІуахэмрэ я Іэдакъэщ1экІхэм я гъэлъэгъуэныгъэ 2016 гъэм щэкІуэгъуэм и 1 - 18-хэм щекІуэкІынущ Лъэпкъхэм я унэу Мэзкуу дэтым.

ФИГУ къздгъэкІыжьинщи, «Нартхэм я фІыгъуэхэр» дунейпсо сабий-ныбжьыщІэ зэпеуэ-фестивалыр 2008 гъэ лъандэрэ ирагъэкІуэкІ Лъэпкъхэм я унэу Мэзкуу дэтымрэ ди лъахэгъу сурэтыщІ-модельер ТІажь Альбинэ и фондымрэ.

Илъэсийм кьриуфыдэу «Нартхэм я фІыгъуэхэр» фестивалым хэтащ Урысейм и щыналъэ 13-м, Европэм, Азием, Африкэм, Латин Америкэм, Израилым я кьралыгъуэ 25-м щыщ лъэпкъ 53-м я сабийрэ щІалэгъуалэу мин 14-м нэблагъэ. КИФ-щІ-м, Ипщэ федеральнэ щыналъэм, Мэзкуу, Абхъазым, Тыркум, Иорданием, Италием щекІуэкІа зэпеуэ-фестивалхэм щытекІуахэм я Іэдакъэщ1экІхэм я гъэлъэгъуэныгъэхэм цІыху мин 30-м щІигъу кьрихьэлІащ.

ЩэкІуэгъуэм и 1-м яубла иджырей гъэлъэгъуэныгъэри абы еплъыныхэм гунэс, гъэщІэгъуэн зэращыхъунур ди фІэщ мэхъу.

УЭРДОКЪУЭ Ланэ.

Зи хъуэпсапІэр ин

ТеплъафІэ, хьэл-щэн дахэ зыхэлъ, зэпІэзэрыт, зи Іэщ1агъэр фІыуэ зылъагъуу абы темызашэ щІыхум удимыхьхьынкІэ Іэмал иІэхъым, зэ уепсэлъылІамэ, иджыри сыхуэзарэт, сыбгъэдэсарэт жыпІэу. Апхуэдэ псалъэ дахэ куэд хужыпІэфынущ мы тхыгъэр зытеухуа, Щоджэнц1ыкІу Алий и цІэр зезыхьэ Къэбэрдей къэрал драмэ театрым и артисткэ ныбжьыщІэ Хьэхъуэпащ1э ФатІимэ.

● Гъуэгу къежьапІэ

КУРЫТ школым хъарзынэу щеджа пщащэр Кавказ Ищхьэрэм Гъуазджэхэмкіэ и институтым актёр Іэщ1агъэм щыхурагъаджэ и факультетым щІэтІысхьэри щыгъуэ, Лъэпкъыл хъыщхьэ зригъэгъуэтауэ, илъэс зыбжанэ хъуауэ актрисэу мэлажьэ. А зэман кІэщІым кьриубыдэу ФатІимэ хуэзфІэкІащ театреплъхэм ягуми я псэми дыхьэн.

ПэщІэдзэ классхэм щыщІэса зэман лъандэрэ сценэм зи нэр кьыхуикІ хъыджэбзым игу кьеГъэкІыж а Іэщ1агъэм зэрыдихьэха щыкІэр:

- Ныбжьыщ1эхэм я деж щекІуэкІа «КЪБР-м и мисс-1997» зэпеуэм илъэсибл ныбжьым ситу сыхэтауэ щытащ. Сыпсэлъэну схухаха зэманыр иуха пэтми, микрофоныр згъэтІылъыжмэ, утыкум зэи сыкърамыгъэхьэжьын сфІэщІу сыпсалъэу ситт. СщІэртэхъым ар кьызэрыщыщыхьуар. Абдеж кьыщежьауи жыпІэ хъунущ сценэм хуэсщІа лъагэныгъэр.

И сабийгъуэм щыщ нэгъуэщІ зы гъэщІэгъуэнми и гугъу кьытхуищІащ ФатІимэ. Теплъэгъуэ гъэщІэгъуэнхэр игъэхьэзырурэ унагъуэм ихэм я пащхьэ щигъэлъагъуэрт. Ар ятеухуауэ щытынкІэхъунутиі егъэжьакІуэхэм, и ныбжьэгъу щыкІухэм, е езы унагъуэм щІэс дыдэхэми.

ФатІимэ и анэр театрым хуэдожник-модельеру щылажьэрти, спектакль щыщІэхэм деж хъыджэбз щыкІур здишэурэ ягъэпІэпІырт. ИужькІэ, балигъ хъуа нэужь, езыр-езыру кІуэуэ щІидзащ, еплъ мыхъуу, зыкъыщигъэлъэгъуэнуи.

Зэрысабийрэ зи лъэр сценэм нэзыхуэсу абы щыджэгуным хущІэкъуа хъыджэбзым иджы роль зэхуэмыдэхэр егъэзащІэ. Пащащэм зэрыжиІэмкІэ, «утыкур и уз куэдым я хущхъуэгъуэщ».

Нэхъыбэм абы кьыпльысхэр хъыджэбз дахэ, гъэфІа хуэдэхэм я ролхэрщ. Ауэ иБзыщІыркъым жьы хъуа цІыхьэ, Іей кьызыпкърыкІ, лей зезыхьэхэми я «фэм ихьэну» зэрыхуейри.

Актрисэ ныбжьыщІэр япэ дыдэу щыджэгуащ щытар Фырэ Руслан игъэува «Лъагэныгъэм итхьэкъуа цІыхубзий» спектаклращ. ИужькІэ абы кьыкІэлъыкІуащ нэгъуэщІ спектакль куэди.

Хэку зауэшхуэр зэриухрэ илъэс 70 щрикъум ирихьэлІэу Дабгаевэ Роман игъэува «Уахътыншэхэр» пьесэм образ нэхъыщхьэу хэта Вероникэ и роль гъэзэщІэным гугъу зэрыдехьами кьытхутепсэлъыхьащ ФатІимэ.

- Сценэ жьпІэ щхьэкІэ, образ гуэрым и Іащ1эр, абы и кьеКІуэкІыкІар утыку ипхьэу аращи, абы и дуней тетыкІам, и псэукІам, и хьэл-щэнхэм щыгъуазэ захуэпщІым и мызакъуэу, япэ репетицэм кьыщыщІэдзауэ абы и гъащІэмкІэ псэун щІыбдозэри, и гугъуехьыр дыбогуэш, и гуауэри дыбогъэв, и гуфІэгуэри дыбоІэт, спектаклыр театреплъхэм я пащхьэ ипхьэху. Вероникэ и образыр хуабжьу си гум дихьам и мызакъуэу, хьихьауэ щытащ. Уеблэмэ а цІыхубзым и хьэлщэнхэм щыщи кьызэрысщтами гу лъызотэж, - жеІэ абы.

Дэбагъуэ Роман и мызакъуэу, ФатІимэ ядэлэжьащ Фырэ Руслан, Теувэжькъуэ Владимир, ЕмкІуж Андзор, ХьэмыкъуэОлег сымэ. Дэтхэнэми уцІытепсэлъыхьынрэ хужьІпІэнрэ зэрыкуэдыр, псом я дежи Іуащ1ыгъ гъэзэрыщищІар, гъуэгу пэж теувэным, илэжь Іуэхур нэхъ тынш щыхъуэн пащІэ кьрата чэнджэщхэр куэду сэбэп кьызэрыхуэхъуар жеІэ пащащэм.

ЗрикІуэ гъуэгум теувэнымкІэ дэІэпыкъуэгъу кьыхуэхъуэхэм, езыгъэджахэм я гугъуи ещІ ФатІимэ. Псом хэзмыдэу игу нэхъ кьинэжаехэм ящыщщ нобэр кьыздэсми пыщІэныгъэ зыхуиІэ, сценэми зи гъусэу ит Балъкъэр Тамарэ и дерсхэр.

- Сыт щыгъуи дэІэпыкъуэгъу кьыпхуэхъуну кьызырщ Тамарэ, - жеІэ артисткэ ныбжьыщІэм. - Дэтхэнэ зы студентми и гукъеуэр зыхищІэу, абы иригузавэу, зэрызыщІигъэкъуэным яужь иту апхуэдэт ар. Иджыпстуи утыкум зэгъусэу дыщихьэхэм деж, си гур нэхъ мамыру щытщ, сыщІэшынэни сыщІэгузэвэни щымыІэу кьысщоХъу.

Дэтхэнэ щІэдзапІэри гугъущ. ФатІимэ ибзыщІыркъым зыпэрыува Іэнатіэр нэхъапэм кьызэрегугъуэкІар, сыту жыпІэмэ, институтым щагъэув спектаклхэмрэ щІыбзэ театрым кьекІуэлІэнухэм я пащхьэ узэриухьэн хуейм зэрызэхуэмыдэр езыми кьыгурыІуэрт. Ауэ зыхьха гупми захигъэзагъэри, театреплъхэми ягу дыхьэн хуэзфІэкІащ абы.

ЦІыху кьэс зэфІэкІ гуэр иІэщ, ар кьигъэсэбэпурэ и лэжьыгъэр цІыхубэм ябгъэдилъхьэу. ХьэхъупащІэ ФатІимэ и зэфІэкІыр, псэ кьабзэкІэ зыбгъэдэт пэжжыгъэр зыхуэгъэззар псом хуэмыдэу ГъащІэм и гуащІагъри, и Іэфіагъри, и пІащІагъри зыхэзыщІхэрщ. Гу зылъытапхъэщи, гууазджэм цІыхубэр пэІэщІэ мыхъуу кІуэ пэтми нэхъ дехьэх. Лъэпкъыр уахътыншэ зыщІыр и щэнхабзэр арауэ зэрыщытыр куэдым кьагуроІуэ. ФатІимэ и хъуэпсапІэ нэхъ инхэм ящыщщ лъэпкъ щэнхабзэм нэхъри зэрызэиужьын Іэмал игъэутыну. Дэри ди гуапэщ а хъуэпсапІэр нэрылъагъу хъуну.

ХЬЭРЭДУРЭ Аллэ.

● Адыгэ шхыныгъуэхэр

Щэ мэжаджэ

Нартыху хьэжыгъэ ухуэнщІар тепщэчым иракІутэ. Шыгъу зыхэлъ псы къэкъуалъэр абы хакІэрэ хупщІынэр бэлагъкІэ япщ. И бахьэ пщтырыр ягъакІуэри, гуэдз хьэжыгъэр щІапщэ, и щхьэр трапІэри, Іэфі къыщІыхьэн щхьэкІэ сыхьэти 9 - 10-кІэ щІыІапІэ ягъэув. ИтІанэ ар тхъу зыщыхуа тебэм см 4 - 5 и Іуягъэшу иралъхьэ, абы мэл кІапэ гъэвэжа жьахуэ тракІутэ, хупщІынэм хагъэхьэурэ, и щхьэр джафэ ящІ, шху щІыІэ щахуэ, мэжаджэр къэмычэн щхьэкІэ. Тебащхьэр трапІэри, мафІэр ешэхауэ сыхьэтитІым нэскІэ ягъажьэ. ЖьэгукІэ е хьэкулъэкІэ ягъэжьа мэжаджэм и щхьафэр тхъуэплъ дахэщ, мэ гуакІуэ иІощ. Мэжаджэр щабэ ящІын щхьэкІэ, тебэм зэрилъу и щхьэр тепІауэ дакъикъэ 15 - 20-кІэ щагъэтщ. Мэжаджэ бзыгъэхэр лантІэ-лантІэу, зэпымыщІыкІыу щытын хуейщ. Шэ хуабэм докІу, шху дашх, къалмыкъ шейм драф.

Халъхьэхэр *(цІыхуитху Іыхьэ)*:
Нартыху хьэжыгъэу - г 800
Псывэу - г 2000
КІапэ жьахуэу - г 50
Тебэщыхуэ тхъуэ - г 5
Гуэдз хьэжыгъэу - г 100
Шхууэ - г 20
Шыгъуу - узыхуейм хуэдиз.

Матэ кхъуей гъэжьа

Матэ кхъуейр ягъэщащэ, шыуаным ит тхъу къэплъам хакІутэри, чымчыркІэ зэІащІэурэ плъыжьыфэ хуэку ягъажьэ. Абы щэ щІэмыкІу щІакІэ, хуейуейр щІигъанэ къудейуэ. Абы халъхьэ шыгъу, шыбжий сыр плъыжь хьэжа, фІыуэ зэІащІэурэ дакъикъи 2 - 3-кІэ къагъэкъуалъэ. Пщтыру яшх, чыржьын, хьэлІамэ, щІакхъуэ и гъусэу. Шэ хуабэ е ерэн трафыхьыж.

Халъхьэхэр:
Матэ кхъуейуэ - г 200
Шэуэ - г 180-рэ
Тхъууэ - г 50
Шыгъуу, шыбжийуэ - узыхуейм хуэдиз.

«Адыгэ шхынхэр» тхылъым къитхьжащ.

ГъуэплъащІэ Мухьэмэд ТІэхьир и къуэм пасэу щІидзауэ алыдж-урым бэнэкІэм зыхуегъасэ. Ныбжьыкіэ щІалэмэи, къалэ, республикэ зэхьэзэхуэхэм ехьулІэныгъэхэр щІызыІэригъэхьэну хунэсащ.

Дунейр къэкІухьи, уи унэ ихьэж

● Псалъэ пэжхэр

♦Блэжьын бгъуэтмэ, пшхыни бгъуэтынщ.
♦Дыщэр дыщэ зыщІыр пщІэнтІэпсщ.
♦Гугъу уехьу къэблэжьыр Іэфіщ.
♦Зи жьэ куэд жиІэм и Іэ куэд ищІэркъым.
♦Къуажэ зиІэ нэхърэ - Іэ зыфІэт.
♦Мэлыхьуэр куэдмэ, мэлыр хьэрэм мэхъу.
♦Мыдэф и Іуданэ кІыхьщ.
♦Іуэхунщэ псэлъэрейщ.
♦Ахъшэ и куэдмэ, делэми, пщыщ.
♦Зи Іуэ былым из нэхърэ, зи щхьэ акъыл ит.
♦Ибэр бэшэчщ.
♦Дунейр къэкІухьи, уи унэ ихьэж.
♦Япэ умыуэ, къауэм ущымысхь.
♦Дыщэ унэ нэхърэ - уи унэжь.

Псалъэзэблэдз

ЕкІуэкІыу: **7**. Іэщэ. **8**. Дзэлыкъуэ районыи хиубыдэ къуажэ. **10**. Планэпэ. **12**. Псэущхьэ, тонни 100 хуэдэ къэзыщэ куэд яхэту. **13**. Жьым щытхъуи, ... къащтэ. **15**. ХьэщІэ лъапІэм хуаукІ Іэщ. **17**. Зи щхьэм имыт, мыгупсысэу Іуэху гуэрхэр зэрызыхъэ. **18**. Адэшхуэм чэнджэщ ирет дзэ къулыкъум дэкІ и къуэрылъхум: «ЛІы хуэдэлІу щыт, ... жегъэІэ!» **21**. Зил къыпщІэмыуэнуми уи ... хуумыІуатэ. **22**. УщІэгъэзэни ущІэдыхьэшхи зыхэлъ Іуэху кхъхъугъэ. **23**. Шатэ е тхъуцІынэ гъэвэжам я щхьэм къытрищІэ дагъэ. **26**. Зеинщэ. **27**. Зауэ зэманым цІыхубэм ... куэд ягъэващ. **29**. Ахъшэ жьгъей. **30**. ... -ней. **32**. «Уи ... фІэсщынщ» - Щоджэнцікіу Іэдэм и повесть цІэрыІуэ. **33**. Къулыкъушхуэ зыІыгъхэм, къулейкэм я пхъэнкІакІуэ-лъэсакІуэ. **36**. Сыбыр лъэныкъуэмкІэ щыІэ псыежэх абрагъуэ. **38**. Шыгухум ар Іащ Іэлъщ.

Къехьу: **1**. Ямыупсу щхьэкум къранэу щытэ щхьэц Іэрамэ. **2**. Лъиифэ бадзапщІэ цІыкІу. **3**. Быи. **4**. ХакІуитІ зы ... щІэзагъэркъым. **5**. Пыежэхым и адрей лъэныкъуэр. **6**. Языныкъуэпхъэщхьэмыщхьэхэм я кум илъщ. **9**. Зи щІыкуэ птелъым ... **10**. Псыежэхым и ... макъ. **11**. ПІастэ зрагъэпщІ шхыныгъуэ. Е бжьыныхъ ... **12**. Щыгъын. **14**. Взвод, ..., батальон, полк. **16**. Щоджэнцікіу Алий и цІэр зезыхъэ Къэбэрдей къэрал драмэ театрым и джэгуакІуэ, Урысей Федерацэм щІыхь зиІэ и артист. **18**. Шхыныгъуэ: нартыху ... **19**. Іэщым, шым я фэр изых бадзэжь. **20**. Адыгэ псалъэжьым зэрыжиІэмкІэ, ар адзжь щІэинщ. **24**. Сабийр ... хьэущ, гъыринэщ. **25**. ЗэрэджыІакІуэ, уэрэдус цІэрыІуэу щыта Тхьэбысым ... **27**. Чыржьын, хьэтыкъ, мэжаджэ, ... **28**. УІэгъэр зэрапхэ щэкІ кІапэ хужь. **31**. ЦІыхум хущІэкъуэгъуэу къагъэсэбэп, Іэщым фІыуэ яшх удз. Урысыбзэкіэ - подорожник. **32**. ... уи пашэмэ, вэнвейм ухешэ. **34**. Хадэм зэрилажьыхь Іэмэпсымэ. **35**. Хьуэжэ зи кІэр пиупщІа псэущхьэ. **37**. Къуэш ... нэхъэ - ныбжьыбзэгъуфІ. **39**. Бдзэжьей лІэужьыгъуэ.

Зэхэзыльхьар **МЫЗ Ахьмэдэ**.

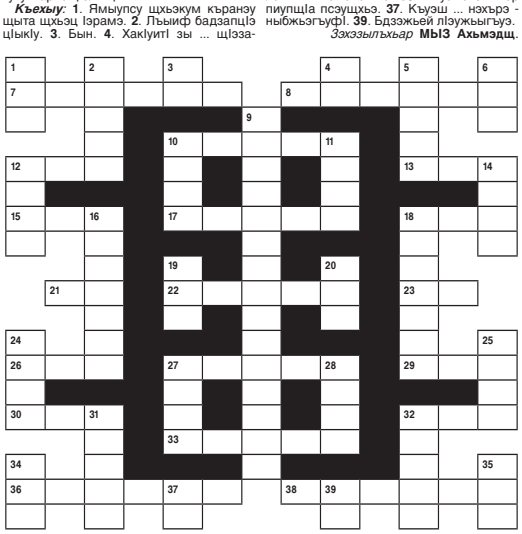

Жэпуэгъуэм и 29-м ди газетым тета псалъэзэблэдзым и жэуапхэр:

ЕкІуэкІыу: **7**. ЖьантІэ. **8**. Абазэ. **9**. Щхьэл. **10**. Дыхьэгъ. **12**. Кърым. **13**. Хуарз. **15**. Берд. **19**. ІупщІэ. **20**. Мастэ. **21**. Пхъэр. **24**. ЩІакхъуэ. **25**. Бжэгъу. **28**. Жинт. **30**. Дабэч. **32**. ЩІыхуэ. **33**. Нащэ. **34**. ПцІым. **36**. Къунан. **38**. Медан. **40**. Болэ. **41**. Индыл. **42**. ПщынкІ.

Къехьу: **1**. Бжьыхьэкіапэ. **2**. Анэл. **3**. Нэгъуд. **4**. Къуаргъ. **5**. Балъкъ. **6**. Дзэлыкъуэдзэ. **11**. Хьэ. **13**. ХущІэ. **14**. Рим. **16**. Есфэ. **17**. Дэп. **18**. Псыхуабэ. **22**. Хукъуэ. **23**. Ажэ. **26**. Финляндие. **27**. ШхуэмылакІэ. **29**. Тэн. **30**. Дыщ. **31**. ЧыцІ. **32**. ЩІым. **35**. Уд. **37**. Надэ. **38**. Молэ. **39**. Напэ. **40**. Бжьын.

● Гушыіэхэр

Йокъури йожьэж

Фэтэрым хэлъ уэзджьынэр къоузу. Бжэр Іуахмэ, лЫ мыщІыху щытщ.

- Фи кІрантІым псы къыдэжрэ?

- Хьэуэ...

- Щхьэщытхъухэ я унагъуэракъэ мыбы щыпсэур?

- Хьэуэ, ахэр зэрыІэпхъуэрэ илъэс мэхъу...

- ГъэщІэгъуэнщ мы цІыхухэр! Сантехникыр къредэжри, езыхэр йокъури йожьэж!

Псэущхьэ тхьэмыщкІэ

- Уэ си гъунэгъужь, уи фызыр зэпымычу зытекІиер хэт?

- Ди хьэрщ.

- Сыту псэущхьэ тхьэмыщкІэ ар. Унэм щІидзу ІункІыбзэ Іухри къытрихыжыну дыгъуасэ жриІэрт абы.

Билетыр хьэм ейщ

МафІэгум и вагон зэпыхьэпІэм зылІ итщ, хьэ абрагъуэ щІыгъуу.

ГъуэгупщІэр зыта-зымытахэр къэзыпщытэр лЫм щыбгъэдыхьэм, абы билетыр кьригъэлъэгъуащ.

- Хьэми кхьыхуэпщэхун хуеящ билет, - жиІащ кондукторым, зэрымыарэзыр и фэм къыІуатэу.

- Ар хьэм ейуэ аращ.

- Ууейр-щэ?

- Сэ сиІэкъым. Ухуеймэ сикІынщ, мыр къыпхуизнэнщи.

Бзэ Іэфіу ущытын хуейщ

- Си гъащІэм слъэгъуакъым жэмым жэщ-махуэм шэ литрищэ къыщІэкІыу. Ар дауэ хьэхъуліэрэ?

- Бзэ Іэфіагъэырщ псори зэлъытар. Пщэдджыжьым Іуэм сыщІохьэри: «Сыт, си мамыжь, нобэ тщІэнур? Шэ къызэптыну хьэмэрэ лы сщэну?» - жызоІэри соупщІ.

● Чэнджэщхэр

Бэлагъыр ятхьэщІыркъым

■Хывышэм нэхъ дагъэ куэд щІэтщ, жэмышэм нэхърэ.
■ДжэдыщІэм япэу къикІэцІ джэдыкІэр цІыкІунитІэщ, ныбгъуэ джэдыкІэм хуэдизу, ар яшх хабзэкъым.
■ГъэтІылъыгъэ ящІыну къъуейр щыхэхын хуейр мэкъуауэгъуэ, бадзэуэгъуэ, шыщхьэуІу мазэхэрщ. Мис абы щыгъуэ хаха къъуейр Іэфіщ, витамин куэду хэлъщ.
■Тхъур нэхъыбэрэ бгъэвэжыхукІэ, нэхъ къабзэ икІи нэхъ Іэфі мэхъу, куэдри зэлыхьэркъым.
■ПІастэр зэрапщэ бэлагъыр ятхьэщІыркъым, кІэрыжьа пІастэр сэкІэ кІэратхъунщІыкІ.
■Жэмыкуэ е къъуейжьапхъэ щащІкІэ джэдыкІэ куэд халъхьэмэ, тхъу къыщыщІимыдз щыІэщ. ДжэдыкІэм шатэм къыщІидз тхъур зыщІеф.
■Нэхъыжьхэм джэд гъэва е гъэжьа щашхІэ джэдыфэр къытрахырти, щІыкІуэхм ираты щыІынну, нэхъ щІалэ фищІынщ, бланэ фыхъунщ икІи нэхъыбэрэ фыпсэунщ жаІэрти.

КЪУБАТИЙ Борис.

● Зы уэрэдым и хъыбар

ПыІэ гъуабжэ плъыфэ

ЩІалэм: - ПыІэ гъуабжэ плъыфэм уи фэр изоплъри,
лъахъшэу щхьэрызокъуэ, уей.
Шы къарэ лъэпсыгъуэм бгъукІэ зыдезгъэкІуурэ
унэм изохулІэ, уей.
Хъыджэбзым: - Си нэм и нэху, си псэм и хъуахуэ,
бжэр ныззІуэодзри, уей.
Щхуу зыкъедзыхи, унэм зыкъыщІэдзи,
гуэлъ жьыдгъэІэ, уей.
ЩІалэм: - ЛІыгъэр зытезгъакІуэу унэм ныщесхулІэкІэ,
нэкІэ укъызоуэ, уей.
БауэкІэщІ сыкъохъури, фІэхъус схужьмыІэурэ,
уи Іэр сокъужкъэ, уей.
Хъыджэбзым: - Си Іэр щыпкъужкІэ,
фІыпльагъуныгъэщи, си гум ныхохьэ, уей.
Унэм дыщІохьэжри, Іэнэ ухуахэр пхуэзІуэохрэ, уей.
ЩІалэм: - Мазэр зи нэгуу, Іэ кІуэцІыр зибг жи,
си Іэр зибгыфырдзэ, уей.
БдзапщІэу зыщІызодзри, пэшым зыщІодзэжри,
нэпсхэр щІогъэкІыр, уей.
Хъыджэбзым: - Уи щІыбагъ къэбгъаззу
ущыдзкІыжкІэ, нэпсхэр къысфІыщІожьр, уей.
Уэ зэ къэбгъэзэжтэм, жеипэ закъуэкІэ
нэхуэхэр дгъэщынт жи, уей.

* * *

Зы лъэпкъи дунейм теткъым уэрэдыр цІыхубэм я гум нэзыхьэсыфэ уэрэджыІакІуэ имыІэу.

Аэрэщ уэрэдым пкъы щІэзылъхьэр, псэ хэзылъхьэр. Арауи къыщІэкІынщ уэрэджыІакІуэ нэсыр игъащІэ поклІэ щІыхум я гум къыщІинэр.

Уэрэдым мыхьэнэуэ иІэр цІыхубэм зыхеэзыгъэщІахэм ящыщщ Къэжэр Индрис. МащІэщ Индрис уэрэду къыткуигъэнар, ауэ ахэр къыддэгъуэгурыкІуэнущ. «ПыІэ гъуабжэ плъыфэ» уэрэдым и псалъэри макъамэри зыткар Къэжэр Индрисщ. Ар 1895 гъэм Альтуд къуажэм къыщалъхуащ.

Зэрысабийрэ Индрис дахьэхырт пшынэ еуэным, къэфэным, уэрэд жьІэным. А Іуэхугъуищым къыддэкІуэу, дэрбзэр Іэщ Іагъэри зыпищІын щымыІэу фІыуэ иІъагъурт. КъызэрыгуэкІ мэкъумэшыщІэ унагъуэм къыхэкІа щІалэр сыт хуэдэ лэжьыгъэми хуэІэижьыт. Зэманыр кІуэуэрэ, 1929 гъэм Индрис и хъуэпсапІэм хуэмурэ пьоІэс. Абы щалъхуа и къуажэм къыщыззэрегъэпэщ уэрэдымрэ къафэмкІэ ансамбль. Ауэрэ Индрис цІэрыІуэ мэхъу. 1933 гъэм ар кърагъэблагъэ уэрэдымрэ къафэмкІэ къэрал ансамблым. А гъэ дыдэм Индрис езым игъэзащІэу уэрэдитІ плёнкэм третхэри, радиом и фондым хелъхьэ - «Си Рэмэзанымрэ» «ПыІэ гъуабжэ плъыфэмрэ». А уэрэдитІращ, ди жагъуэ зэрыхъунщи, езы Индрис игъэзащІэу къытхуэнари.

Хэку, дахагъэ, лъагъуныгъэ - арат зытетхыхьыр Индрис.

1941 гъэм Хэку зауэшхуэр зэхъуейуэ гъэр хъууэ фашист концлагерым имыкІуэдамэ, хэт ищІэрэт Къэжэр Индрис и къалэмыпэм уэрэду къыщІэкІынум я бжыгъэр зыхуэдизыр?!

Илъэс 90-м нэблэгъа мы уэрэдыр нобэми щІэщыгъуэщ. Ди гуапэ зэрыхъущи, ар къагъэщІэрэщІэжурэ жаІэ уэрэджыІакІуэхэми.

КІУНТІЫЩ - ХЬЭПЦІЭ Аннэ.

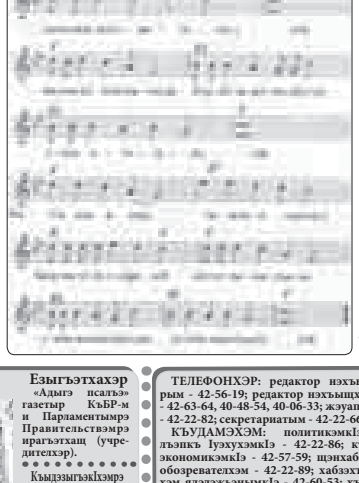

● Интернетым дыкъыщоджэ

Насыплъыхъуэ

Адэр сымаджэ хьэлъэ щыхъуи и къуэм жриІащ:

- Си щІалэ, сэ мы къызэуэлІа узым сыкъельынукъым. Ауэ уэ насыпыфІзу упсэну сыхуейщ.

- Ди адэ, сыт насыпыфІэ сыхъун щхьэкІэ сщІэн хуейр?

- Ежьи, дунейр къызэхэкІухь, насыпыр зищІысырэр ар къызэрыбгъэтынумрэ къыбжаІэнщ.

Адэр лІа нэужь, къуэр ежьащ. Уэру ежэх псышхуэм нэсри, абы и Іуфэм къыщызыщыщых шы уэдыкъуам ирихьэлІащ.

- Дэнэ укІуэрэ щІалэщІэ, - щІэупщІащ шыр.

- Насыплъыхъуэ сыкъежьащ. Уэ пщІэуэ пІэрэ ар къыщыгъэгъуэтынур?

- Мыдэ къызэдаІуэ, - къитащ жэуап шым. - Сэ си щІалэгъуэм псоми фІыуэ сыкъалъагъурт, сагъашхэрт, сагъафІэрт. Уеблэмэ шхалъэм си щхьэр хуэсшийртэкъым, си жьэм кхьыжьэдалъхьэрт. Сыт хуэдиз лэжьыгъэри си фэм дэхуэрти, нэгъуэщІхэм сегупсысырэткъым. Абы щыгъуэм сэ нэхърэ нэхъ насыпыфІэ мы дунейм темыту къысщыхьурт. Иджы жьы сыхъуащи, зыри къысхуеижьыркъым. Сэ бжьзоІэ - уи щІалэгъуэр хъумэ. Сэ щадзэй, сауКІыну сыкърахуэкІ. Псоми зафІэзогъэпщкІу. Иджы сэращ бжьхэм ящыщынэр. Уэри уиІэщ бзэгу. Уи псалъэм ухуэсакъмэ, тыншу упсэунущ, жьы ухъуа нэужьи зыми зыбІэбгъэпщкІун хуей хъунукъым. Апхуэдэу ущытмэ, насыпи уиІэнущ.

Блэм къыжриІар зэригъэзэхуэурэ щІалэм и гъуэгум пищащ. Губгъуэм ит жыгышхуэм зы бзу дахэ тест, ицхэр зэмыфІэгъуу цІурэ, езыми зыкърихыу.

- Дэнэ укІуэрэ, щІалэ? - щІоупщІэ бзур.

- Насып къызолъыхъуэ. Уэ сыт хэпщІыкІрэ абы и хэщІапІэм?

- ЗэрыслъагъумкІэ, куэд щІауэ гъэзгу утетщ. Уи нэгур зэхэуфащ, уи щыгъынхэр сабэм иуащ. Уэзрыщытам урещхьыжкъым, блэкІхэми зыкъыпщадзей. Зэрыгурыуэгъуэщи, насыпми гъунэгъу зыкъыпхуищІыну фІэщщІыгъуейщ. Сэ си чэнджэщыр мыращ: сытым дежи дахагъэм урителъхьэу, уэри теплъафІэу ущытыфу зегьасэ. Мис абы щыгъуэм уи хъуреягъыр фІы защІэу щытынущ. Ар зыкъэплъхьэмэ, насыпри къэплъагъынущ.

ЩІалэр унэм кІуэжри, зигъэкъэбзащ, кхьыкраІа псоми егупсысащ. Абы иджы ищІэрт насып щхьэкІэ зыщІыпІи укІуэн зэрыхуэмейр.

ЗэхэзыгъэкІар **КЪЭБАРТ Мирэщ**.

Редактор нэхъыщхьэм и япэ къуэдзэ - жэуап зыхь секретарь
ЖЬЭКІЭМЫХЬУ Маринэ

Редколлегием хэтхэр
ХьэфІыцІэ Мухьэмэд (редактор нэхъыщхьэ), **Жылаэ Заурбэч** (редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэ), **Ширдий Маринэ** (редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэ), **Къардэн Маритэ, НэщІэпыджэ Замирэ, Хьэжыкъарэ Алик, ЩІхьэщэмыщІ Иэз.**

Езыгъэтхахэр
«Адыгэ псалъэ» газетыр КъБР-м и Парламентымрэ Правительствэмрэ ирагъэтхащ (учредителхэр).
КъыдэзыгъэкІэмрэ редакцэмрэ я хэщІапІэр
360030, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэ, Налшык къалэ, Лениным и уэрам, 5

ТЕЛЕФОНХЭР: редактор нэхъыщхьэм, секретарым - 42-56-19; редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэхэм - 42-63-64, 40-48-54, 40-06-33; жэуап зыхь секретарым - 42-22-82; секретариатым - 42-22-66.
КЪУДАМЭХЭМ: политикэмкІэ, жылагъуэмрэ лъэпкъ ІуэхуэхэмкІэ - 42-22-86; къуажэ гъащІэмрэ экономикэмкІэ - 42-57-59; щэнхабзэмкІэ - 42-75-36; обозревателхэм - 42-22-89; хабзэхьэмэ Іуэхуэ ІапІэхэм ядэлэжьэныкъо - 42-60-53; хъыбарыщІэхэмкІэ, спортымрэ письмохэмкІэ - 42-22-88; егъэджэныгъэмрэ щІэныгъэмкІэ - 40-15-31; зэдзэкІакІуэхэм - 42-21-88; корректорхэм - 42-60-27; бухгалтерием - 40-69-32; ЭВМ-м и операторхэм - 42-22-84; компьютер Іэнатіэм - 42-26-41; суръэтехым - 42-75-78.

Теддзэ тхыгъэхэм къыщыхьа бжыгъэхэм, къыщаІэта Іуэхугъуэхэм я пэжагъымкІэ ахэр зытхахэм изу жэуап яхь. Авторхэрэр редакцэмрэ я Іуэху епІыкІэр зэтехуэ зэпыту щытхъым.
Газетыр Іэ тезыдзахэм яхуэхьыныр и пщэ дэлъщ КъБР-м федеральнэ пощт зэпыщІэныгъэхэмкІэ и управленэм.
Тел.: 76-01-28, 76-01-10

Газетыр 1994 гъэм мэкъуауэгъуэм и 14-м Печатным и хутныигъэр хъумэнымкІэ Къэбэрдей-Балъкъэр щІыналъэ Іуэхущ Іапі эм №Н-0065-м щІэту ятхащ.
Зы илъэсым газетыр 250-рэ къыдокІ.

«Тетраграф» ООО-м щытрадзащ.
КъБР, Налшык къалэ, Лениным и уэрам, 33

Мы къыдэкІыгъуэм елэжьахэщ: жэуап зыхь секретарым и къуэдзэ **Къаишокъуэ Эльэ,** *редактору* **Уэрдокъуэ Женя,** *корректорхэу* **Щоджэн Иннэ** *(1, 2-нэ нап.),* **Щоджэн Заирэ** *(3, 4-нэ нап.), КомпьютеркІэ газетым и теплъэр ящІащ* **Дол Маринэ, Ныр Саидэ, Щомахуэ Марианнэ, Мэлбахъуэ Анжелэ,** *суратхэм елэжьар* **Бицу Жаннэщ.**

Номерыр «Адыгэ псалъэм» и компьютер Іэнатіэм щагъэхъезыращ.
Газетым Іэ тредзэн хуейщ сыхьэт 20-м, щытрадзар сыхьэт 20.00-рщ.
Индексыр 51531 ● Тираж 3.424 ● Заказ №1688